

אספרה שמך לאח

מתן תורה

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"ז

בעזהי"ת
ניתן להשיג חוברת זו
וכן
"סיפור יציאת מצרים"
"עגילת אסתר"
נס חנוכה

אצל

משפחת משי-זהב	משפחת ויסבלום
כתב סופר 18	עתתיהו 25
ירושלים	בני ברק
026512515	036745818

משפחת משי-זהב
רח' עיון התלפוד 3 גרין פארק
מודיעין עילית
089741925

© כל הזכויות שמורות

מפתח

- פרק א) - ממצרים להר סיני
1. בזכות התורה יצאנו ממצרים
 2. לא לכלם יש זכות למעמד קבלת התורה
 3. בני ישראל הולכים אחרי ה' במסירות נפש
 4. בני ישראל מתחננים לקבל את התורה
 5. למה לא נתנה התורה מיד
 6. הצפייה למתן תורה
 7. תכלית הבריאה שיקבלו את התורה
 8. השמים בוכים, והארץ שמחה.
 9. רק בהר סיני היה אחדות
 10. חולשת הדבר
- פרק ב) - בן אדם בין מלאכים
1. משה רבנו עולה לשמים
 2. העלזה למרום
 3. הקב"ה מוכיח את המלאכים
 4. ה' מגן על משה רבנו
 5. למוד יראת שמים מהמלאכים
 6. משה רבנו בשמים
 7. משה רבנו רואה את ר' עקיבא
 8. הויכוח עם המלאכים
 9. ה' שלח את השטן, שלא יקטרג
- פרק ג) - הבחור בעמו ישראל בהנהגה
1. העובד מאהבה מקבל שכר כפול
 2. אתם ראיתם אשר עשיתם למצרים.
 3. נאשאתם אתכם על ננפי נשרים
 4. נאביא אתכם אלי - קרבתי אתכם לעבודתי
 5. בני אדם
 6. בני ישמעאל
 7. כל העמים
 8. למה הראה להם את המצנה הקשה
 9. ראה ויחר גוים
 10. אתה בחרתנו מכל העמים
 11. קשי הלמוד רק בתחלתה
 12. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים
 13. מדוע קרא משה רק לזקנים
 14. נעשה ונשמע
 15. שני דתרים
 16. בני ישראל מבקשים לשמוע מה' יתברך בעצמו
- פרק ד) - שלשת ימי הגבלה
1. ההרים רקדו כאלים
 2. הר סיני - הר שנעשו בו נסים
 3. משה קבל תורה מסיני
 4. חפוש חתן
 5. אדם הראשון
 6. נח איש צדיק
 7. אברהם אבינו
 8. יצחק אבינו
 9. יעקב אבינו
 10. ישמח משה במתנת חלקו
 11. משה רבנו הוריד השכינה לארץ
- פרק ה) - ביום התנתי
1. בהיות הבקר
 2. קרבנו לפני הר סיני
 3. כפה הר כגיגית
 4. התגלות השכינה
 5. בני ישראל מבקשים שמשה ידבר
 6. ההרים עולים ויורדים
 7. בית המקדש זמני
 8. ה' עז לעמו יתן
- פרק ו) - קול ה' חצב להבות אש
1. אנכי ה' אלקיך
 2. החיים מתו, והמתים חיו
 3. תורת ה' תמימה משיבת נפש
 4. מלאכי צבאות
 5. אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים
 6. ישראל מבקשים לשמוע מפי משה
 7. וישמיענו ברחמי שנית
 8. מאכלי חלב
 9. הלוחות
- פרק ז) - עשרת הדברות
1. אנכי ה' אלקיך
 2. לא יהיה לך
 3. לא תשא את שם ה' אלקיך לשווא
 4. זכור את יום השבת לקדשו
 5. כבד את אביך ואת אמך
 6. לא תרצח
 7. לא תגנב
 8. לא תגנב
 9. לא תענה ברעך עד שקר
 10. לא תחמד - לא תתאנה*

דברי פתיחה

אנודה ה' בכל לבב על שזיכני בפעם השלישית להדפיס חיבור על המועדים וזמנים, בן יעזרני ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורת באהבה. מטרת החיבור להלהיב ליבות ישראל ובפרט צעירי הצאן לאביהם שבשמים

ובענין זכירת מעמד הר סיני אעתיק בזה דברי הרמב"ם באגרות תימן וז"ל זכרו מעמד הר סיני שצונו הקב"ה לזכרו תמיד וגם הזהירנו מלשכחו אותו וצונו ללמוד אותו לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו. הוא מה שנאמר רק השמר לך ושמר צפושך מאד פן תשכח את הדברים אשר רא' עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב.

וראני לכם אחינו שתגדלו בניהם על המעמד ההוא הגדול ותספרו בתוך קהל ועדה גדולת והדורו שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו והטענה המביאה לידי אמת וגדלו המעמד ההוא על כל גדולה כמו שגדלו הקב"ה שנאמר (דברים ד' ל"ב) כי שאל צא לימים ראשונים אשר היו לפניך וגו'.

ודעו אחינו בבריות הזאת ובסברה הזאת שהדבר הגדול הזה שנראה במציאות שהעיד עליו מובחר כל העדים שלא היה מקודם כמוהו וכן לא יהיה אחריו כמוהו. והוא שתשמע אנומה אחת בכללה דבור הקדוש ב"ה ושתראה כבודו עין בעין ודבר זה היה שתתחזק האמונה חזק שלא ישנה משנה ויגיע לנו ע"י האמת כדי להעמיד רגלינו לבל ימעדו אנשורינו בעתות באלו כשיתחדש שום רוגז או שמד על יהודים ח"ו וכשיתגבר יד האצס. שכן כתוב (שמות כ' כ') כי לבעבור צונו אתכם בא האלקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו. כלומר שזה הנגלה עליהם בענין זה כדי שתעמדו בכל נסיון שיפגע בכם באחרית הימים שלא יזוז לבבכם ולא תחטאו עכ"ל

וידוע מאמר רז"ל על הפסוק (דברים כ"ו ט"ז) היום הזה ה' אלקיך מצוך - בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוו עליהם: וכן

(דברים כז ט) היום הזה נהיית לעם - בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בברית, ואם היינו מקיימים בן באמת, בודאי היה מתקיים בנו מה שכתוב ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, יעזור הי"ת שנזכר לכך אמן בן יהי רצון.

פרק א'

ממצרים להר סיני

בזכות התורה יצאנו¹ ממצרים

בזמן שהיו² בני ישראל משעבדים במצרים, מָרְרוּ הַמִּצְרִיִּים אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבּוּדָה קָשָׁה, בְּחוֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֶה. הַיְּהוּדִים הָיוּ בְּמַצָּב יָאוֹשׁ, וְאִם שִׁדְּעוּ שְׁלִבְסוּף יוֹצִיָאם ה' מִמִּצְרַיִם, נִוָּאֲשׁוּ זְמַנִּית מִהֲגָאוּלָּה כִּינֹן שִׁדְּעוּ שֶׁהִגְזִרָה הַיְּתָה עַל שְׁעָבוֹד שֶׁל אֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְעָדִין ל' א' עָבְרוּ אֶלָּא מֵאֲתִים וְעָשָׂר שָׁנָה בְּלִבָּד. אָכֵל כְּאֲשֶׁר עָלְתָה צַעֲקָתָם מִצַּעַר הָעֲבֹדָה לְשָׁמִי מָרוֹם, "קוֹל דּוֹדֵי הִנֵּה זֶה בָּא" נִגְלָה כְּבוֹד ה' לְמִשָּׁה רַבֵּנוּ בְּסִנָּה עַל הַר סִינִי, וְשָׁלַח לְגָאֵלָם וּלְהוֹצִיָאם מִתּוֹךְ לַחֲץ הַמִּצְרִיִּים. "מְדַלֵּג עַל הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת" ה' דִּלֵּג עַל הַקֶּץ, וְקַפֵּץ עַל זֶמֶן הַשְּׁעָבוֹד מֵאָה וְתִשְׁעִים שָׁנָה. "עָנָה דּוֹדֵי וְאָמַר לִי קוֹמִי לָךְ רַעֲיָתִי יָפֵתִי וּלְכִי לָךְ" כֵּךְ אָמַר ה': קוֹמִי לָךְ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֶהוּבָתִי מִלְּפָנַי, טוֹבֶת הַמַּעֲשִׂים, לְכִי צְאִי מִשְׁעָבוֹד הַמִּצְרִיִּים, "כִּי הִנֵּה הִסְתִּיו עָבַר הַגֶּשֶׁם חֲלָף הַלֵּךְ לוֹ" הִנֵּה זֶמֶן הַשְּׁעָבוֹד הַדּוֹמָה לְסִתּוֹ - חֲלָף, הַשָּׁנִים שְׁאֻמְרָתִי לְאַבְרָהָם בֵּין הַבְּתָרִים - נִקְטְעוּ, שְׁלִטוֹן מִצְרַיִם הַמְּשׁוּל לְמִטָּר טוֹרֵד - חֲלָף וְהִלָּךְ, וְל' א' תוֹסִיפוּ לְרִאוּתָם עַד עוֹלָם.

בְּיָי יִשְׂרָאֵל סְבוּרִים הָיוּ לְהִמָּתִין עוֹד יָמִים רַבִּים, חָשְׁבוּ שְׁנֵתָן רְשׁוֹת לְמִצְרַיִם לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כָּכָל הָעוֹלָה עַל רִוְחָם עַד עַת קֵץ, "הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחֵר כְּתִלְנוּ מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלָנוֹת מִצִּיץ מִן הַחֲרָפִים" הִנֵּה ה' הוֹדִיעַ שֶׁהִנֵּה עוֹמֵד וּמִצִּיץ מִן חֲלוֹנוֹת הַשָּׁמַיִם אֶת הָעֲשׂוֹי לְעֵמּוֹ, וְלִכֵּן אָמַר לָנוּ ה' עַל יְדֵי מ' שָׁה: אֲעֵלָה אֶתְכֶם מִצְרַיִם, הִנֵּה הַחוּרָף - שֶׁהוּא הִגְזִרָה שֶׁל אֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, עָבַר, דִּלְגָתִי עֲלֵיהֶם, לְמִנּוֹת אוֹתָם מִשְׁנוֹלֵד יִצְחָק. הַגֶּשֶׁם - שֶׁהוּא שְׁמ' נִים וְשֵׁשׁ שָׁנָה שֶׁל קוֹשִׁי הַשְּׁעָבוֹד שֶׁנִּגְזְרוּ עֲלֵיכֶם מִשְׁנוֹלֵדָה מְרִים, חֲלָף וְהִלָּךְ. "הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ" הָרִי מ' שָׁה וְאֶהָר' מוֹכְנִים לָכֶם לְכָל צָרְכֵיכֶם: "עַת הַזְמִיר הַגִּיעַ" הַגִּיעַ הָעַת שְׁאֲתָם עֲתִידִים לִזְמֵר שִׁירָה עַל הַיָּם: הַגִּיעַ זֶמֶן שֶׁל הַבָּאָה בְּכוּרִים שֶׁתִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ. קָרַב זֶמֶן נִסְפֵי הַיָּי. "קוֹמִי לָךְ" כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּל אֶת עֲשֻׁרַת הַדְּבָרוֹת.

¹ שמות יג ח² שיר השירים ב' מפסוק ח' רש"י ותרגום ע"פ י"ן הטוב.

ל' א לְכֻלָּם יֵשׁ זְכוּת לְמַעֲמַד קִבְּלַת הַתּוֹרָה

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִטְהָרוּ בַּמִּצְוֹת, עַל יְדֵי הַשְׁעָבוֹד נִתְקַרְבוּ לָהּ,³ הִתְרִידָה לְמִצְוֹת ל' א הִיָּתָה בְּסִיפַת חֹטָא וְעוֹן, אֲלֵא לְקַרְבָּם לָהּ, ⁴לְהַטְבִּיעַ בְּלִבָּם עֲנִיָּן הַעֲבָדוֹת. וְאִם ל' א יָרְדוּ לְמִצְוֹת שֶׁנִּתְּנוּ וְנִזְדַּכְּכוּ שֶׁם בְּכוֹר הַפְּרִזָּל, ל' א הָיוּ רְאוּיִים לְכָל אֵלֹהֵי הַמַּעֲלֹת, שְׁאִין הַתּוֹרָה נִקְנִית אֲלֵא עַל יְדֵי יִיסוּרִים, וְלִכֵּן כַּעַת שְׁרָאוּיִים הֵם לְקִבֹּל אֶת הַתּוֹרָה, בְּשִׁמְחָתָם ל' א יִתְעַרְבּ זָר,⁵ ל' א רָצָה הַקִּבְּ"ה שִׁישְׁתַּתְּףָּ יִתְרוֹ עִם יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחַת קִבְּלַת הַתּוֹרָה לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה עִמָּהֶם בְּצַרְתָּ הַשְׁעָבוֹד. אָמַר הַקִּבְּ"ה: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל⁶ הָיוּ מְשַׁעֲבָדִים בְּטִיט וּבִלְבָּנִים בַּמִּצְוֹת וְיִתְרוֹ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ הַשְּׁקֵט וּב' טַח וְכֹא לְרֹאוֹת בְּשִׁמְחַת הַתּוֹרָה עִם בְּנֵי? לִכְךָ שֶׁלַּח מ' שָׂה אֶת חוֹתָנּוֹ וְאַחֲ"כ קִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים אַחֲרֵי ה' בַּמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ

אַחֲרֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם שָׁמוּ לְדַרְךָ פַּעַמִּיָּהֶם, אוֹמֵר שְׁלֵמָה הִלְכָה בְּמִדְבָּר בְּאַרְצָ ל' א וְרוּעָה, עִם חֲרָרָה (בְּצִק) אַחַת שְׁנֶאֱפָה עַל ⁷כְּתָפָם ע"י הַשָּׁמֶשׁ, וְגַם צָדָה ל' א עָשׂוּ לָהֶם, וְל' א אָמְרוּ הֵיאֵךְ נִצָּא לְמִדְבָּר, מְקוֹם חוֹרֵב וְשִׁמְמָה, בְּל' א צָדָה אֲלֵא הַכ' ל סָבְלוּ בִּשְׁמִיחָה, הָאֲמִינוּ וְהִלְכוּ, ⁸הֶעֱקָר לְזָכוֹת לְתוֹרָה, וְכֵךְ הִיא דְּרָכָה שֶׁל תּוֹרָה פֶּת בְּמִלַּח ת' אֲכַל וְכו', וְזֶה הָיָה מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה, שֶׁהַקִּבְּ"ה מְשַׁבֵּחַ בְּזֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זְכָרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֶהְבֵּת כְּלוּלוֹתֶיךָ. כִּי עַל פִּי ⁹שֶׁכָּל אֲנוּשִׁי, אַחֲרֵי קְרִיעַת יָם סוּף ל' א הָיוּ צָרִיכִים לְהַמְשִׁיךְ בְּדִרְכָּם לְאַרְצָ יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא הָיָה עָלֵיהֶם לְחֹזֶר לְמִצְרַיִם, כִּי הָרִי פָּרַע' ה וְחִילוּ רָכְבוּ וּפָרָשָׁיו טָבְעוּ בַּיָּם סוּף, וְהַנְּשָׂאִים בַּמִּצְוֹת גַּם הֵם קִבְּלוּ מָכּוֹת ¹⁰כִּי ה' נִלְחָם גַּם עִם הַמִּצְרַיִם שֶׁנִּשְׁאָרוּ בַּמִּצְוֹת, ¹¹ה' יִתְבָּרַךְ הֵבִיא בָּהֶם מְהוּמָה גְּדוֹלָה, וְנִלְחָמוּ הַמִּצְרַיִם בַּחֲרָב, אִישׁ בְּאַחִיו וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ, עַד שֶׁמָּכַל מִצְרַיִם נִשְׁאָרוּ מְעַט מֵאֲדָ אֲנוּשִׁים, וְגַם הֵם הָיוּ חֲגָרִים עוֹרִים וּפִסְחִים. וְאַרְצָ מִצְרַיִם עֲצוּמָה הִיָּתָה אַרְצָ טוֹבָה מֵאֲדָ,

³ הגדת ר' אליעזר אשכנזי בפסיקא ברוך שומר הבטחתו, אמנם בגמ' נדרים ל"ב מבואר מפני ששאל אברהם במה אדע ועי"ש עוד טעמים, וי"ל דצריך לשני הטעמים דהא בני לא יומתו על אבות.

⁴ של"ה פ' לך

⁵ חזקוני שמות י"ח י"ג

⁶ פסיקתא דרב כהנא - פסקא יב אות טז

⁷ שמות י"ב ל"ט בתרגום יונתן

⁸ חתם סופר בהעלותך בפסוק ויסעו מהר ה'

⁹ חיי עולם פרק ט"ז.

¹⁰ רש"י על שמות פרק יד פסוק כה

¹¹ סדר היום, סדר ספור יציאת מצרים.

¹² כִּגְן ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְהָיוּ יְכוֹלִים עֲכָשׂוּ לִכְבוֹשׁ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם כְּמוֹ פְּרִי בִּשְׂלֵל, וּלְהַשְׁתַּעֲבֵד בְּמִשְׁעַבְדָּהֶם, וּבְכָל ז' אֲתֵּן נָטְשׁוּ חֲנִי מִנוּחָה וּשְׁלֹנָה שֶׁהָיָה אֲפָשָׁר לְסַדֵּר כַּעַת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁלְטוֹן עַצְמִי, וְהָלְכוּ אַחֲרֵי מִשָּׁה וְאַהֲרֹן לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וְאַחֲ"כ בְּמִסִּירוֹת נָפֶשׁ לִכְבוֹשׁ אֶת הָאֶרֶץ, שֶׁהָיָה שָׁם הָיוּ שִׁבְעָה עָמִים קָשִׁים מְאֹד, גּוֹיִם גְּדוֹלִים וְעֲצוּמִים, בְּנֵי עֲנָקִים, שׁוּם מוֹשֵׁל וּמִנְהִיג לֹא הָיָה עוֹשֶׂה כֵּן, אֲבָל הַהִתְהַיְבָה הָאֵל קִיּוֹת הָיָה לְמֹאֲס בְּמִצְרַיִם הָאֶרֶץ הַטְּמֵאָה, וּלְהַנְחִיל לְיִשְׂרָאֵל אֶת הָאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, מְקוֹם הַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה, וְזֶה הָיָה הַמִּסִּירוֹת נָפֶשׁ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן ה' יִתְבָּרֵךְ.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתְחַנְּנִים לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִתְעַכְּבוּ בְּדֶרֶכָם לְהֵרָסִינִי, וְהָיָה ¹³ הַשְּׂכִינָה נִוְהֶגֶת לִפְנֵיהֶם בְּעֲמוּד עָנָן בַּיּוֹם וּבְעֲמוּד הָאֵשׁ בַּלַּיְלָה, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְסְפוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וְכָךְ אָמְרוּ צִדִּיקֵי הַדּוֹר הַהוּא: רַבּוֹן כָּל הָעוֹלָם "מִשְׁכְּנֵי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה" מִשְׁכְּנֵנו אַחֲרֶיךָ וְנִהְיָה רָצִים אַחֲרֵי אוֹרֶחַ חֶסֶדְךָ, "הִבִּיאֵנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרְךָ" וְקָרַב אוֹתָנוּ בְּשִׁפּוּלֵי הָרָסִינִי, וְתֵן לָנוּ אֶת תּוֹרַתְךָ מִבֵּית גִּנְזִיךָ שִׁבְשֻׁמִּים, "נִגִּילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ" וְנִשְׁמָחָה וְנִנְעֲלָה בְּעֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם הָאוֹתִיּוֹת הַפְּתוּבוֹת בָּהֶם, וְנִהְיָה זֹכְרִים אוֹתָם, "מִיִּשְׂרָאֵל אֶהְיוֹךְ" וְנִנְאֶהב אֶת אֵלֶיךָ קוֹתֵךְ, וְנִהְיָה מִתְרַחֲקִים מֵאַחֲרֵי תוֹעֲבוֹת הָעָמִים, וְכָל הַצִּדִּיקִים הָעוֹשִׂים הַיָּשָׁר לִפְנֶיךָ יִהְיוּ יֹרָאִים מִפְּנֶיךָ וְאוֹהֲבִים אֶת מִצְוֹתֶיךָ.

וּמִדּוּעַ ¹⁴ הִתְעַכְּבוּ בְּדֶרֶכָם לְהֵרָסִינִי עַד הַחוּדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי, הָאֵם זֶה הָיָה מִחֲמַת שֶׁהִמְקוֹם רְחוֹק? זֶה וְדָאִי לֹא סִיבָה, שֶׁהָיָה אֲפִילוּ לְאֵלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם קִפְצָה הָאֶרֶץ קָל וְחוֹמֶר שֶׁלִּחְתוּנָה הַגְּדוֹלָה הִזָּאת אִם יִצְטָרְכוּ, תִּקְפוּץ לֹא רַק הָאֶרֶץ אֲלָא גַם הַשָּׁמַיִם, אֲלָא מָה הַסִּבָּה?

לָמָּה לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה מִיָּד

בְּשִׁעָה ¹⁵ שִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ, הָיוּ רוֹבֵם בְּעֲלֵי מוֹמִים, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ יִגְעִים בְּטִיט וּבִלְבָנִים, עוֹלִים לֹרֹאשׁ הַבִּגְדִּים, וְהִרְבֵּה פְּעָמִים הִמָּתַעֲסָקִים בְּבִגְדֵיהֶם, עַל יְדֵי שֶׁעוֹלִים לְרֹאשֵׁי שׁוּרוֹת הַבִּגְדִּים לְפַעְעִים הָאֶבֶן נִפְלְתָה

¹² בְּרֵאשִׁית י"ג י'.

¹³ תַּרְגוּם לְשִׁיר הַשִּׁירִים פ"א פ"ד, ע"פ י"ן הַטּוֹב

¹⁴ אִרְוֵי הַחַיִּים שְׁמוֹת י"ט א'.

¹⁵ מִדְרַשׁ רַבָּה בַּמִּדְבָּר פֶּרֶשׁה ז' פֶּסָקָה א'

נקוטעת ידו או הקורכה או הטיט נכנס בעיניו והוא נסמא, ולכן היו רובם בעלי מומים. אבל¹⁶ הם לא היו רק בעלי מומים וחולים בגופם בלבד, כי על זה נדאי היו יכולים להתרפאות ברגע אחד, ולא היה צורך לעפכם עבור זה, רק עיקר חולים היה חולי הנפשות אשר עדיין לא היו ראויים לקבל את התורה מיד בצאתם מטומאת ומח לאת מצרים, שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה, וכמעט נכנסו לשער הנו"ן¹⁷ ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא ברגע זו ממש אז היו שוקעים לגמרי חס ושלום והרי אנו ובנינו ובני בננו משעבדים היינו לפרעה במצרים, על פן הוציאנו הקדוש ברוך הוא בחפזון, ומאז יצאו כל יום משער אחר של טומאה, והיו צריכים להטהר שבועה שבועות. כי בכל יום נכנסו לשער אחד של קדושה,¹⁸ עד שביום מתן תורה נכנסו לנו"ן שערי קדושה,¹⁹ משל לבן מלך שעמד מחליו אמר המלך: אי אפשר שילך מיד ללמוד אלא צריך שיתעזו במאכל ומשקה ואח"כ ילך ללמוד כך אמר הקב"ה עדיין לא בא זיון של בני, והן מקבלין את התורה? אלא יתעזו בני שנים ושל ששה חדשים בבאר ומן ושליו ואחר כך מקבלין את התורה. זה היה הסיבה שהתעכבו בגלל שהתחתן [בני ישראל] לא היה עדיין מוכן.

ובכל זאת²⁰ צריך להבין למה לא באו מיד להר סיני וימתינו שם עד הזמן שיהיו ראויים לקבל את התורה? והקב"ה לא עשה כך, אלא סבבם במדבר ולא הביאם למקום המיועד מיד, והסיבה לזה דווקא בגלל החשק והרצון הגדול שיש לה' לעמו ישראל, נתינת התורה במשל לחתונה, ומקום החתונה הוא הר סיני, ואם היו באים מיד להר סיני ומתעכבים זמן ארוך ללא חתונה, עד שיהיו ראויים, הרי זה צער גדול, משל לחתן וכלה, העומדים להתחתן, שאם מעכבים את החתונה, אחרי שנכנסה הכלה לחופה הרי זה צער גדול.

כשכבר באו למדבר סיני בחודש השלישי והיו ראויים לקבל את התורה, היו עדיין בעלי מומין בגופם. אמר השם יתברך: וכי כך הוא כבודו של

¹⁶ באר מים חיים פי"ט פ"א ד"ה וע"כ אמרו חכמינו.

¹⁷ של"ה פסחים אות ר"ג בהוצאת מכון יד רמה

¹⁸ דרשות חתם סופר שבועות עמוד רצ"ד

¹⁹ ילקוט שמעוני שמות רמז רע"א

²⁰ אור החיים שמות י"ט א'.

תורה שאתן אותה לדור בעלי מומים? ואם אמתין עד שיולד דור חדש הרי אני מעכב במתן תורה. מה עשה ה'? אמר למלאכים שיידו אצל ישראל וירפאו אותם.

הצפייה למתן תורה

ביאת בני ישראל למדבר סיני היה להם²¹ שמחה גדולה, ויום טוב. כבר מעת צאתם ממצרים היו נכספים אליו וממתינים ליום הזה, ידעו הם ששם יקבלו את התורה. כאשר משה רבנו הגיד להם מה שנאמר לו בסנה שיעבדו את האל קים על החר הזה.²² אמרו לו ישראל: משה רבנו אימתי עבודה זו, אמר להם לסוף חמשים יום, ומרוב חיבה והשתוקקות שהיה נראה להם זמן ארוך, היו מונים יום כל אחד ואחד לעצמו, הרי עבר יום אחד, הרי עבר יום שני וכן עד הסוף, ונלכן תקנו חכמים גם בזמננו לספור ספירת העמר אפילו שאין מביאים קרבן ולא עומר, אלא סופרים חמשים יום לשמחת התורה כמו שמנו ישראל באותו זמן. גם הנשים צדקניות שבזכותן נגאלו ישראל, ספרו עם האנשים וחכו מחמת חיבה לקבלת התורה.²⁴ משה רבנו עצמו גם היה מצפה ואומר: מתי כבר יגיע הזמן הזה, וכיון שהגיע אמר הקב"ה למשה, בא ח' דש שהיית מצפה לו.

אבל, לא רק בני ישראל, ולא רק משה רבנו, המתינו ליום הזה, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו המתין לכן. יום זה²⁵ הוא יום המקנה לבוה"א יתברך, לתורה, לעולם, לעליונים, ולתחתונים, מיום הבריאה הם יושבים ומצפים מתי יבואו בני ישראל מדבר סיני.

תכלית הבריאה שיקבלו את התורה

בשעת בריאת העולם התנה הקב"ה²⁶ עם מעשה בראשית שהוא בורא אותם על מנת שיקבלו עליהם ישראל את התורה, ועד אז הם תלויים ועומדים, הארץ רעשה מפתח שמא לא יקבלו התורה, הרי אם לא יקבלו את התורה יחזור העולם לת' הו' וכו', זה הוא תכלית בריאת העולם, לא נברא העולם אלא בשביל קבלת התורה לישראל.

²¹ רמב"ן על שמות פרק יט פסוק א

²² ר"ן סוף פסחים בשם הגדה, וכן בשבלי הלקט סדר עצרת אות רל"ו.

²³ מהר"ז סופר סימן י"ג עמוד פ"ט

²⁴ ליקוט שמעוני שמות - פרק יח - רמז רע"א, פסיקתא דרב כהנא - פסקא יב אות יח

²⁵ אור החיים על שמות פרק יט פסוק ב

²⁶ שבת פח. ורש"י בראשית א' ל"א.

ימה עם התורה עצמה? ²⁷מי נברא בשביל מי, התורה בשביל ישראל או ישראל בשביל התורה? התורה נבראה בשביל ישראל! ²⁸מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר.

ולכו עתה כשהגיעו בני ישראל להר סיני, שנתה התורה את סדר הדברים, אהבה מקלקלת השורה ²⁹להקדים המאחר, הגיע יום המקנה, שמחת שמים וארץ, מיום הבריאה מצפים לכך, לכן כשהגיעו לשם לא עצרו כח, לספר בסדר הדברים, ותכף קדמה ההודעה בתורה: **ביום הזה באו מדבר סיני!** תכלית הבריאה ותקנתה מתקרבת, ורק אחרי כן חזר הכתוב להודיע פרטי הדברים, מהיכן הגיעו ואיך חגגו וכו'.

השמים בוכים, והארץ שמחה.

שמחה שלמה היה רק לארץ, ומדוע? וכי מה מבינה הארץ שהיא דוממת? וכי יש לה הרגשה? אכן פו! לא רק לבן אדם יש הרגשה ול'א רק לבעלי חיים אלא אף לדומם, ובפרט בדבר כזה גדול פנתינת התורה, כי באמת אין ³⁰תשוקה ערבה חביבה ונחמדה בעולם, כמו ההזבקות באורו יתברך, ולכן כל נברא הקיים בעולם אפילו דומם, יש לו תאונה ופסופים להזדבק אל האלקים חיים ברוך הוא, עד אשר תצא נפשו לחזות בנועם ה'. וההרגשה הזאת ישנו בכל דבר, כל אחד כפי דרגתו.

ועל זה אומרים חכמינו ז"ל: ³¹אוי להם לבני אדם של'א יודעים על מה הם עומדים. כי אם היו בני אדם מרגישים יודעים, כמה גדול תשוקת כל הנבראים לה' יתברך, ויראו כמה הוא עצם התקנה שהעולם הדומם מתחזק להתקרב להננות מאור ה', היו עושים קל וחומר כמה צריך האדם לעשות כן, כי הרי באדם נתרבה ההבחנה וההשפלה.

ולכו כשברא ה' את העולם ³²היתה הארץ מצטערת, מתאוננת ומקוננת, וכך אמרה: העליונים והתחתונים נבראו בבת אחת העליונים נהנים מזיו השכינה, והתחתונים? אם אינם יגעים אינם נהנים!

²⁷ מדרש רבה קהלת פרשה א פסקה ט

²⁸ מדרש רבה בראשית פרשה א פסקה ד

²⁹ אור החיים שם

³⁰ אור החיים בראשית פ"ב א', במדבר פ"ה טו.

³¹ חגיגה י"ב: ע"פ פ' האור החיים בראשית הנ"ל.

³² מדרש רבה בראשית פרשה ב פסקה ב

וכן כשה³³ חלק את המים, חצנים למעלה, וחצנים נשארו למטה מתחת ליבשה, המים שנשארו למטה היו בוכים ונאנחים, על של א זכו להתקרב לאל קים חיים בתצי העליון, וכך אמרו "אנו³⁴ בעיני למנהיג קדם מלכא" פירשו אנחנו רוצים להיות ולעמוד לפני המלך, כי זה הוא תקנות כל הנבראים.

אבל כעת³⁵ ביום מתן תורה, שחשק ה' לדור בתחתונים לרדת על הר סיני, ואח"כ לשכון במשכן אשר יבנו בני ישראל, ישמחו המים ותגל הארץ. נתנה הארץ שבח לבורא ותבך על גתנית התורה, אבל השמים היו בוכים, השמים התעצבו על שהתורה יוצאת מהם, וכשהקב"ה אמר לשמים: אתם שנמצאים למעלה, ניודעים בכבודו של מלך הרי עליכם לתת שבח יותר מהארץ? אמרו לפניו: רבון העולמים, הארץ שהתורה נתנת לה יכולה לתת שבח, אבל אנו שהתורה יוצאת מאתנו איך ל' א נתעצב? ואכן השמים בכו, וגם העננים נטפו מים.

רק בהר סיני היה אחדות

בני ישראל פשיצאו ממצרים נסעו ממקום למקום³⁷ עברו עשר מסעות, ואחר כן הגיעו למדבר סיני, אמנם בכל נסיעה וחנה היו תרעומות ומחל' קת, אבל כעת חזרו בתשובה, ועשו שלום ביניהם. ואיך תקנו את עצמם, ושבו בתשובה בתקופה כ' קצרה, הרי ברפידים היו בתרעומת ומחל' קת ומיד בבואם להר סיני הפ' ל בטל? ³⁸ יש לבאר זה בא' פן פשוט כמו שרואים אצלנו מעש'ים בכל יום כשמתאספים באיזה חתונה והפ' ל שמחים ל' א ניכר בין כל ההמון שום קטטה ומחל' קת רק אהבה אחנה ורעות שרוי ביניהם, כי בשעה זו כולם עסוקים ומעוניינים בדבר אחד שמחת חתן וכלה וממילא אין להם רק אינטערעס אחד התענינות יחידה. ואז מתבטלים כל המדות הרעות וכל הנגיעות העצמיות. אותו דבר היה בקבלת התורה כשבאו למדבר סיני כל העם מקצה היו תפצים בענין אחד לזכות לקבלת התורה ולכך ל' א היה שייך שום תרעומת ומחל' קת ולכן חנו ישראל כאיש אחד בלב אחד.

³³ ב"ר ה' ד'. אור החיים במדבר פ"ה טו.

³⁴ תקו"ז יט.

³⁵ אור החיים שם

³⁶ פסקא רבתי פרשה כ'

³⁷ בפרשת מסעי

³⁸ אד יעלה עמוד תרט"ו בשם יד יחזקאל

חולשת הדרך

ביום הראשון ³⁹לביאתם להר סיני, ל'א אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה שׁוּם דָּבָר, מִשּׁוּם חולשת הדרך, וְנִישׁ לְהַבִּין, ⁴⁰אִיזָה חולשת הדרך הִיָּה לָהֶם, הָרִי נָסְעוּ עַל פְּנֵי נָשְׂרִים, עִם עֲנֵנִי הַכְּבוֹד, אֲלֹא הַפְּנוּנָה לְחולשת הדרך שֶׁעָבְרוּ לְדֶרֶךְ טוֹבָה, שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם עוֹל תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה ⁴¹מִתְשֶׁת כ' חו' שֶׁל אָדָם.

פרק ב'

בן אדם בין מלאכים

משה רבנו עולה לשמים

מיום ⁴²בואם אל הר סיני כסה הענן את ההר ושם הִיָּה כְבוֹד ה'. ביום השני לבואם עלה משה רבנו בהשפמה למרום, וְהִיָּה ⁴³מִקְפֵּץ כְּאָרִי, ⁴⁴טָס בְּרַקִּיעַ וְעוֹלָה כְּעוֹף. עַד הַיּוֹם ⁴⁵הַזֶּה, לִפְנֵי שְׁהַגִּיעַ זְמַן מִתֵּן תּוֹרָה, ל'א עָלָה בֶּן אָדָם לְשָׁמַיִם. וּמִדּוּעַ? כִּי בִשְׁעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם ⁴⁶גָּזַר ה' יִתְבָּרַךְ: "הַשָּׁמַיִם שְׁמַיִם לֵה' וְהָאָרֶץ גִּתֵּן לִבְנֵי אָדָם". לִבְנֵי אָדָם אֵין לָהֶם רְשׁוּת לַעֲלוֹת לְשָׁמַיִם! אָבֵל כַּעַת שְׁהַגִּיעַ הַזְמַן לְתֵת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, בְּטִלָּה הַגְּזֵרָה! כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ ה' עֲשֶׂהָ, מֹשֶׁה רַבְּנוּ מִהִתְחַתְּנוּנִים עָלָה לְעִלְיוֹנִים, וְהַעֲלִינִים יָרְדוּ לַתְּחַתְּנוּנִים, ה' יָרַד עַל הַר סִינִי.

העליה למרום

בְּשַׁעַת שְׁעוֹלָה מֹשֶׁה ⁴⁷לְמָרוֹם, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּאוֹתָהּ עָנָן וְרַבְצָה כְּנִגְדּוֹ, ל'א יָרַד מֹשֶׁה אִם לִרְכֹּב עָלֶיהָ אִם לָאֵחָז ז' בָּהּ, מִיָּד נִפְתְּחָה וְנִכְנַס בְּתוֹכָהּ, וְהַעֲנָן נִשְׁאַ אוֹתוֹ לְשָׁמַיִם וְהִיָּה מְהִלָּךְ בְּרַקִּיעַ, פָּגַע בּוֹ ⁴⁸מִלֶּאֱךָ (ק) שְׁהִיָּה מְמוֹנָה עַל שְׁנַיִם עֲשָׂר אֲלָפִים מִלֶּאֱכֵי חִפְלָה שֶׁהֵם יוֹשְׁבֵי בְּשַׁעַר הָרַקִּיעַ, גָּעַר בְּמֹשֶׁה וְאָמַר: מַה לָּךְ בְּקוֹדְשֵׁי עֲלִיּוֹן אֲתָה מִמָּקוֹם הַטְּנוּפֶת בְּאוֹתָהּ, וּמִהִלָּךְ בְּמָקוֹם טְהוֹרָה? יְלוּד אִשָּׁה

³⁹ שבת פו:

⁴⁰ אמרי אמת נשא תר"ע ד"ה ובאו

⁴¹ סנהדרין כ"ו

⁴² רמב"ן על שמות פרק יט פסוק ג

⁴³ מדרש תנחומא ואתחנן פרק ב

⁴⁴ מדרש רבה קהלת פרשה ט פסוק יד

⁴⁵ סוכה ה.

⁴⁶ ילקוט שמעוני תהלים פרק קט"ו רמז תתע"ג, ילקוט שמעוני שמות - פרק יח - רמז רעג, אבל בגמרא סוכה ה.

אמרו למטה מעשרה.

⁴⁷ פסיקתא רבתי פרשה כ'. זהר ח"ב נ"ח ע"א.

⁴⁸ קמואל

מהלך במקום אש ? אמר לו: משה בן עמרם אני, שבאתי לקבל תורה לישראל! כיון שלא הניחו המלאך להמשיך, פתח משה פיו ואמר שם קדוש שלמד אותו הקב"ה כשנתגלה אליו בסנה, אז התרחק ממנו המלאך מהלך שנים עשר אלה פרסאות.

הקב"ה מוכיח את המלאכים

היה משה מהלך ברקיע כאדם שמהלך בארץ, עד שהגיע למקום⁴⁹ מלאך (הד') גדול וחשוב מהראשון, שהוא גבוה ועליון על שאר חבכיו אלה וששים רבוא פרסאות, וכל דבור ודבור שיוצא מפיו, יוצאים שני ברקים של אש. פגע במשה ואמר לו: מה לך במקום קדושי עליון? כיון שמשה שמע קולו נבהל מפניו, וזלגו עיניו דמעות, ורצה ליפול מן הענן. באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה, ויצאה בת קול ואמרה לו למלאך: דעו שממיתכם אנשי מריבה אתם, כשרציתי לבראות את אדם הראשון, עשיתם לפני קטיגור, ואמרתם מה אנוש כי תזכרנו, ולא עזבתם אותי עד ששרפתי מכס פתות באש, ועכשו אתם עומדים במריבה ואין אתם מניחים אותו ליתן תורה לישראל, שאלמלא אין ישראל מקבלין את התורה, אין דירה לא לי ולא לכם. כיון ששמע המלאך כך אמר לפניו: גלוי וידוע לפניך שלא ידעתי שברשותך בא, עכשו אני אעשה לו שליח, ואלך לפניו כתלמיד לפני רבו.

ה' מגן על משה רבנו

אמר המלאך למשה: אשרי חלקך משה שנגלה לך מה שלא נגלה למלאכים עליונים, והיה מהלך לפניו, עד שהגיעו לאש של⁵⁰ מלאך אחר (סנ'), והמלאך הזה גבוה על שאר חבכיו חמש מאות שנים, והוא עומד אחר הפרגוד של אדונו, וקושר לו כתרים ששעשה ע"י בקשות ותפלות ישראל, ובשעה שמגיע בטר הזה לראש המלך הקדוש, הוא מקבל תפלות ישראל וכל המון הצבאות מזדעזעים, בהמים ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו. אמר לו המלאך (הד') למשה: עד כאן היה לי רשות להלך, מכאן ואילך אין לי רשות להלך, מפני אשו של המלאך הזה (סנ') של א ישראל. כיון שראה משה את המלאך הזה, נבהל מפניו וזלגו עיניו דמעות, ובקש ליפול מן הענן, בקש משה רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא וענהו.

אומרים לנו חז"ל "ב' א וראה⁵¹ כמה חביבים ישראל לפני הקב"ה", באותה
שעה התקנים הפסוק "ויעב' ר ה' על⁵² פניו" ירד הקדוש ברוך הוא בעצמו מן
כסאו, ונעמד לו לפני המלאך (סג') עד שם'שה רבנו עבר.

למוד יראת שמים מהמלאכים

כיון שעבר, פגע בו⁵³ מלאך אחר, נהר של אש שגחליו שורפים את המלאכים
ושורפים בני אדם, נטלו הקב"ה והעבירו ממנו. אח"כ פגעו בו עוד מלאכים,
נטלו הקדוש ברוך הוא והעבירו מהם. אח"כ⁵⁴ ראה כמה אלפים רבבות מלאכים
וכמה כתות שרפי קודש, גבורים ועצומים, סביב לכסא הכבוד, ועומדים באימה
וביראה בקדשה ובטהרה, וכל אלו רצו לשרוף את משה רבנו בהבל פיהם, אבל
מפחדו של מלך מלכי המלאכים הקדוש ברוך הוא, לא היה להם רשות להזיקו,
כי כולם יראים חלים ונעים מאמתו. ואז נפל עליו אימה נפחד, ורעדה גדולה,
והתבונן עם מי הוא הולך לדבר, אשר כל המלאכים שרפים ונחיות הקודש
עומדים לפניו ביראה גדולה, עד שפרש הקדוש ברוך הוא מזיו שכינתו ותברך
עליו, והעמידו לפני כסאו.

משה רבנו בשמים

כשעלה משה למרום מצאו להקדוש ברוך הוא שהיה קושר כתרים (תגים)
לאותיות של התורה, אמר לו הקב"ה: משה, אין דרך לתן שלום בעירך? אמר
לפניו: וכי יש עבד שנותן שלום לרבו? אמר לו הקב"ה: היה לך לעזרני ולומר
תצלח מלאכתך. ואכן כשעלה פעם אחרת אמר משה: ועתה יגדל נא פת ה'
כאשר⁵⁵ דברתי. נביאור: יש לדעת שכל יהודי בדבורו, כל דבור שיוצא מפיו⁵⁷ עולה ובוקע רקיעים,
ומעורר למעלה מה שמעורר, אם אמר דבור טוב מעורר טוב, ואם רע רע. ולכן כתוב ונשמרת מפל דבר

⁵¹ כי הקב"ה לא נתן גדולה למשה אלא בשביל ישראל (ברכות ל"ב)

⁵² בפסיקתא נדרש פסוק זה על אותו העת

⁵³ ריגיון

⁵⁴ ציוני פ' ואתחנן, קדושת לוי יתרו בשם מדרש.

⁵⁵ שבת דף פ"ט

⁵⁶ פ' המאמר בשם הגאון ר' שמעון סופר: שכשמה רבנו עמד לפני ה', הבין בדעתו ושכלו שהקב"ה קושר
כתרים רק לאותיות שבתורה, היינו שרק מי שבא לכאן ותלמודו בידו, קושרים לו כתרי ויושב ברומו של עולם,
וע"ז אמר לו הקב"ה וכי אין שלום ואחדות בעירך? שאתה חושב שיש פירוד בין איש לאיש בטוב הצפון לעולם
הבא? הלא כל ישראל כאיש אחד, והעוסק במשא ומתן מחזיק לעוסק בתורה, וע"י כך הם דבוקים זה בזה. וע"ז
השיב משה רבנו: כלום יש עבד שנותן שלום לרבו? והכוונה ע"פ שכל הזהר שהת"ח נקראים בנים, ושאר בני
ישראל נקראים עבדים, וע"ז אמר מה יכול העבד העוסק בפרקמטיא להוסיף כח בפמליא של מעלה? ומאין לו
העטרה? וע"ז השיב לו ה"ת אעפ"כ היה לך לעזרני, פ"י באמת אין הם עושים שום פעולה במרום, אבל ע"י
שהם מחזקים את הת"ח יש לך אתה הת"ח כח לעזרני, להוסיף כח בפמליא של מעלה, וע"י שהם עוזרים את
הת"ח הם מתדבקים בה' (אוצר אגדות להרב גבריאל מילר בערך א"ב ואותיות)

⁵⁷ זהר ח"ג ל"א:

רע, דהיינו דבור רע,⁵⁸ והצדיקים בדבורם, מוסיפים כ' ו' וגבורה בפמליא של מעלה, לכן רצה הקב"ה שם"ה יגיד "שלום" אבל כל זה שיהודי⁵⁹ משפיע בדבורו למעלה, בעשה רק בשעת קבלת התורה, כי על ידי קבלת התורה נעשינו עם סגולתו, וקודם קבלת התורה ל' א' הנה שניד עננו זה, ולכן משה ל' א' ידע מזה, וזה למדו השי"ת]

משה רבנו רואה את ר' עקיבא

כיון שמשה רבנו⁶⁰ מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים (תגים) לאותיות, שזה סימן להזכר איזה דבר, חשב משה רבנו שהם דברים עליונים בלבד, שאין ביכולת אדם להשיגו, ולכן אמר לפניו: רבש"ע למה צריך להוסיף על מה שכתבת, לצורך מי? וכי איזה בן אדם יוכל להשיג את הדברים האלו? אמר לו הקב"ה: אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תלין של הלכות, כי אכן בכל קוץ מרומז דברים עליונים, אבל גם מרומז הלכות שאפשר לכן אדם להשיג, אמר לפניו: רבש"ע הראהו לי, וכי משה רבנו רצה שיתגלו לו הדברים האלו. אמר לו: תזרר לאחורייך, הלך ונישב בסוף שמונה שורות ול' א' הבין מה הם אומרים, תשש כ'חו, כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך? אמר להן הלכה למשה מסיני נתישבה דעתו. חזר ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבוננו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי? אמר לו שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לפניו: רבוננו של עולם הראיתני תורתו, הראני שכתוב. אמר לו: תזרר לאחורייך חזר לאחוריו ראה ששוקלין בשורו במקולין אמר לפניו רבש"ע זו תורה נזו שכתבה? א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני.

נבאר - קשה להבין איך יתכן שר' עקיבא ידע דבר שם"ה רבנו ל' א' ידע, אלא האמת: ⁶¹שכל דבר תורה נאמר למשה, ואין חכם יכול לדעת יותר ממה שיידע משה, ואף אם נצטרף כל דורות ישראל, מיום מתן תורה עד לעתיד שתמלא הארץ דעה, אין חידוש של ל' א' ידעו משה. אלא ההסבר הוא כך, ה' נתן למשה רבנו תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והנה הקדוש ברוך הוא, בהקמתו יתברך, רשם (רמז) בתורה שבכתב כל תורה שבעל פה שאמר למשה, אבל ל' א' הודיע למשה כל מה שנתן לו בעל פה היכן הוא רמז בתורה שבכתב, וזו היא עבודת בני ישראל עמלי תורה שיישבו ההלכות שנאמרו למשה בסיני, והסודות והדרשות כולן יתנו להם מקום בתורה שבכתב, ולכן באו התנאים וחברו תורת כ' הנים וספרי וכו', וכל דרשתם בכתובים אינם אלא על פי ההלכות (שקבלו מסיני איש מפי איש) והלבישו אותם בתורת ה' תמימה שבכתב, ואחריהם נעד היום זו היא עבודת הקודש בני תורה, לדניק המקראות וליישבם על פי המקראים שהם תורה שבעל פה, וזו היא עבודת התורה הנקראת ארץ החיים.

⁵⁸ מהרש"א שם

⁵⁹ שפת אמת ליקוטים - פרשת נשא

⁶⁰ מנחות כ"ט: ובמהרש"א שם

61 אור החיים ויקרא פ"ג פל"ז

ונענו זה ל'א נמסר למשה כולו לדעת כל תורה שבעל פה היכן היא כולה רמוזה בתורה שבכתב, ולזה אמרו חז"ל (שם) שדרש רבי עקיבא דרשות של'א ידעם משה, אין הפונה של'א ידע משה עקרון של דברים, הל'א ממנו הפ' ל' אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, אלא של'א ידע סמיכתם ודיוקם היכן רמוזים בתורה.

הסבר: "כך עלה במחשבה לפני" כשהוציאו את ר' עקיבא להריגה זמן קריאת שמע הנה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והנה מתפנו לקבל עליו ע' ל מלכות שמים באהבה, בשמחת לבב, ול'א התפעל מיסורי הגוף בעת ההוא, אמרו לו תלמידיו רבנו עד כאן? עדיין אין אתה מניח פונתך? למדנו רבנו איד נכית למעלה הגדולה והנפלאה הזאת, לקבל עליך עול מלכות שמים בשמחה וטוב לב אף בעת צר לך מאד, על זה השיב: דעו בני כי הפחד הזה אשר קרא לי, אין זה פחד פתאום בשבילי, כל מי הייתי מצטער על מקרא זה, מעודי עד עתה כאשר קראתי קריאת שמע ציירתי בלבי כאילו קרב חדה מונחת על צווארי, נעוד צרות רבות כמוהו באים עלי, ליטול את נפשי למען קדושת שמו ותעלה, וכל כך הנה הציור חזק בלבי, עד שהצטערתי והרגשתי כאילו הורגים אותי בפועל, ואני מוסר נפשי ונינו שהורגלתי פן מעודי עד עתה, לכן בעת שביא לידי בפועל ל'א אשנימנה? הנה מאריך באחד עד שניצאה נשמתו באחד. וזה אמר הי"ת כך עלה במחשבה לפני, הי' ית' יודע מחשבות, ידע ששעלה במחשבה של ר' עקיבא תמיד מסירות נפשו על קדושת שמו ותברך.

הויכוח עם המלאכים

התורה היתה בטחונם של המלאכים, הם היו סבורים שלהם תנתן התורה. ולכן עמדו וקטרגו של'א ינתן התורה לישראל, ובשביל כך הנה משה רבנו צריך לעלות לשמים, כדי להתוכח עם המלאכים. אמרו המלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם מה לילוד אשה בינינו? אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפנינו: תמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבועים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש לתנה לבשר ודם מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו? ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים! אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: החזר להן תשובה. אמר לפנינו: רבוננו של עולם מתירא אני שמא ישפוני בהכל שבפיהם. אמר לו: אחוז בכסא פבדי והחזר להן תשובה, אמר לפנינו רבוננו של עולם: תורה שאתה נותן לי מה כתוב בה? אני כי ה' אל קיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים! אמר להן: למצרים ירדתם? לפרע' השתעבדתם? תורה למה תהא לכם! שוב מה כתיב בה? ל'א יהיה לך אל'הים אחרים! בין עמים אתם שרויין שעובדין עבודת גלולים? שוב מה כתוב בה זכור את יום השבת לקדשו, כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכים לשבות? שוב מה כתוב בה, ל'א תשא! משא ומתן יש ביניכם? שוב מה כתוב

⁶² ברכות סא', ילקוט אליעזר ח"ג ערך ר' עקיבא.

⁶³ מדרש רבה ויקרא פרשה לא פסקה ה

⁶⁴ באור החיים לרבנו חיים כפופי פ' יתרו.

⁶⁵ שבת פח:

בה, כבד את אחיך ואת אמך! אב ואם יש לכם? שוב מה כתוב בה, ל'א תרצה, ל'א תנאף, ל'א תגנב, קנאה יש ביניכם? יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא! מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסרו לו מתנות, ואף מלאך המות מסר לו סוד הקטורת שמציל ממגפה.

הספר: משה רבנו ⁶⁶עלה לשמים ונכנס למקום השכינה, לפניו מפתחות מלאכי השרת, כי היה קרוב אצל היי, ונשארו המלאכים לצד חוץ, וכל זה משל, והנמשל הוא שנתעלה משה רבנו במעלתו על מעלתם, ולכן אמרו מלאכי השרת מה לילוד אשה ביננו, איך אפשר שילוד אשה שכולל כל התכונות והנה ממצע ומפסיק במדרגתו בינינו? דהיינו בין גדלתך ותבכך ולנו, שהוא באמצע, ואנו בקצה האחר? השיבם היי: שמה זה בגלל בואו לקבל התורה כי בזה נשלם תכלית הבריאה, שהרי העולם נברא בעבור שיקבלו ישראל את התורה, וכינו שכל העולם ואפילו המלאכים נבראו למקלות, זה, מפני כך גדולה מעלתו על מעלתכם. ואז אמרו: הלא יותר טוב שיתן את התורה לעליונים, תנה הודך על השמים. ⁶⁷ואף של'א שייך שהמלאכים יקיימו את התורה כפשוטו, שהרי אין להם קנאה ויצה"ר כו' אלא שבאמת יש לתורה גם פירוש אחר, כי ידוע שכל התורה שמותיו של הקב"ה ולגבי מלאכים יש באמת פירוש אחר על פי הסודות שבה. ומשה רבנו ע"ה אמר שהוא יבא למעט סודות התורה חיו ולקחת לנו את התורה ויהיה על פי פירוש הפשוט. אמר לו ה' אחיז בכסא כבודי והחזר להם תשובה, כי' כי האמת הוא להפך כי כל מה שאדם בעולם הזה השפל מתקן, ונדבק בעולמות עליונים בהש"ת, באמת יותר נחת רוח להש"ת, וזה היה עיקר הבריאה. וזה הראה לו באחיות כסא הכבוד, שכולל האדם להיות דבוק בהש"ת אף שהוא בעולם השפל הוא נאחז שם, וזה היה התשובה שפירוש הפשוט עדיף יותר, ומשה רבנו ל'א ידע מזה, כי קודם קבלת התורה זה ל'א היה ידוע, ואחרי שקבלו את תשובתו, נעשו כלם אוהבים למשה רבנו ע"ה ונתנו לו מתנות, רצו לומר בזה ששמו שהוא עם התורה על פי פירוש הפשוט גם על ידי זה יש שפע לישראל שזה עיקר המכונן, וקודם קבלת התורה גם המלאכים ל'א ידעו מזה.

ה' שלח את השטן, של'א יקטרג

אף שמלאך המות הסכים שיתנו את התורה לישראל, כמו כל המלאכים, בכל זאת ⁶⁸שלחו הקב"ה בשעצ מתן תורה, וטריד אותו בדברים אחרים כדי של'א יקטרג. והתורה נתנה בחשאי שהשטן ל'א ידע. ואכן אחר מתן תורה הגיע השטן לקטרג, ואף ⁶⁹שגם הוא הסכים וגם השתתף בנתינת המתנות למשה ומסר לו את סוד הקטורת. כל זה היה בגלל שטעה, הוא חשב שמה שיה רבנו ישאר למעלה ברכיע עם התורה, כי משה רבנו חשוב במלאך, אבל ל'א ידע שהוא ירד למטה עם התורה. לכן אחר מתן תורה קטרג ⁷⁰ואמר לפניו: רבוננו של עולם, תורה היכן היא? למי נתת את התורה? הרי התורה ארוכה מארץ מדה ורחבה מפי ים, אין למטה מי שיוכל להשיג אותה. אמר לו הקב"ה נתינתה לארץ, הלך אצל הארץ,

⁶⁶ ענף יוסף בעין יעקב.

⁶⁷ שפת אמת ליקוטים - פרשת נשא

⁶⁸ רש"י חבקוק ג' ה' בשם מדרש אגדה, וכן בתוס' שבת פ"ט ד"ה תורה ובמהרש"א שם.

⁶⁹ חתם סופר שפת פט: ועיין יעקב

⁷⁰ שבת פ"ט

אמר לה תורה היכן היא? הרי אין מקום בארץ שיוכל לקבל תורה כזאת שהרי ארוכה מארץ מדה. אמרה לו: אל קים הבין דרכה והוא ידע את מקומה, הקב"ה יודע היכן המקום שהתורה תוכל להתקיים. הלך אצל הים, ואמר לו היכן התורה הרי אצלך לא יוכל להתקיים כי היא רחבה מני ים, אמר לו הים: אין עמדי באמת אצלי לא תוכל התורה להתקיים! הלך אצל תהום אמר לו לא בי היא! אבדון ומות אמרו: באזנינו שמענו שמעה! חזר ואמר לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם: חפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה, אמר לו: לך אצל בן עמרם! הלך אצל משה אמר לו תורה שנתן לך הקדוש ברוך הוא היכן היא? אמר לו וכי כל כך חשוב אני שנתן לי הקדוש ברוך הוא תורה? אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה בדאי אתה? אמר לפניו רבנו של עולם חמוצה גניזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי? אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה הואיל ומעטת עצמך תקרא על שמך שנאמר זכרו תורת משה עבדי וגו':

פרק ג'

הביתר בעמו ישראל באהבה

העובד מאהבה מקבל שכר כפול

כשמשנה רבנו עלה לשמים, עלה מאליו אל⁷¹ קצה הקר, לשאול⁷² מפי הקב"ה במה יעבדוהו? באותה שעה קרא אותו ה' אליו שיעלה לשמים, כי⁷³ הבא להטהר מסיעים אותו, ואז הקב"ה אמר לו ש'אמר לבני ישראל, דברים המתיים את הנפש, דברי אהבה וחיבה, להגדיל ולחזק את האהבה לה, לטובת בני ישראל, כי העובד את ה' מאהבה, מקבל שכר כפול על המצוות. אבל גם יאמר דברים קשים להפחידם, כדי שיהיה להם יראת שמים, של לא יבואו ח"ו לעבור על המצוות, ולכן ציווהו לומר את הדברים האלו לא⁷⁴ פחות ול' א יותר.

אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים.

⁷¹ רמב"ן פרק יט ג'

⁷² חזקוני פרק יט ג'

⁷³ זוהר ח"ב עט:

⁷⁴ אור החיים

75 קשה דבלישון א' נאמר כדפרש"י בלישון הזה ובסדר הזה. ויתכן לומר כי באמת באלה הדברים לנשים ופחותין שדעתן קלה. הם רק דברי פיתוי איך שהקב"ה קירב אותנו והרים אותנו. אבל אנשים מבינים יודעים שאין זה דבר קטן ושמקבלין בזה עול גדול ונורא לעבוד הבורא עולם ולברר מלכותו ית' בעולם. ולכן אמר בלישון הזה ובסדר הזה שגלוי לפניו ית' שבזה הלשון ימשוך כ"א לפי דרכו. הנשים בפיתוי. והאנשים בקבלה נוראה. (שפת אמת יתרו תר"נ).

בזמן ההוא היו מחכמי⁷⁶ הגוים שאמרו: שכל המכות אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, לא היה עבור אהבת ה' לישראל, אלא בשביל העבדות שלהם בלבד, כיון שפרעה התחצף ואמר מי ה' אשר אשמע בקולו, ועוד שטויות אחרות, שאינו מוצא את שם ה' כתוב בפנקסו, וטען למה לא שלח לו ה' דורון, ובשביל זה חרה בו אף ה' ונתן לו מכות. אבל אם היה מדבר פהוגן ובנימוס לא היה אכפת לו לה' אם ישראל יהיו בגלות קשה. ובאמת מהי ההוכחה לכך? שאם בצאתם ממצרים יעזוב אותם ה' וילכו להם ככל הולכי דרך, זה ראיה שכל אשר עשה ה' יתברך לכבודו עשה, בשביל דברי פרעה שדבר נגדו יתברך, אבל אם אחר צאתם יושגחו בהשגחה מיוחדת, ובצל כנפיו יסתירם, הרי זה הוכחה שהכל ל ה' היה בעבור אהבת ה' לבני ישראל. וזה אמר להם: אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים מכות גדולות, ואל תאמרו שהמטרה היתה לעשות נקמה בפרעה, אלא הכל בעבור אהבתי אתכם, והראיה; ואשא אתכם על כנפי נשרים בענני הכבוד. ואביא אתכם אלי, קרבתני אתכם אלי בכל מיני חיבה ומזה תראו שכל מה שעשיתי הוא לאהבתכם.

עוד אמר להם: המצרים הללו היו בעלי עברה, עובדי ע"ז, ורוצחי נפשות, והיו צריכים לקבל עונש עוד לפני שננטלו לכם בני ישראל, אבל לא נפרעתי מהם אלא על ידכם.

אתם⁷⁷ ראיתם מה שעשיתי בשבילכם למצרים, לא קבלתם את הדברים במסורת מאבותיכם, לא ראיתם את זה כתוב באיזה מקום, לא שמעתם מאנשים שראו, אלא אתם בעצמכם ראיתם, את כל הנקמות, האותות והמופתים שעשיתי במצרים, ולבסוף נאבדו בים, והכל בשבילכם.

ואשא אתכם על כנפי נשרים

נשאתי אתכם על כנפי נשרים. - ⁷⁸ ביום שיצאו ממצרים, היו בני ישראל מפוזרים בכל ארץ גושן, ובתוך שעה קלה נקבצו כולם לרעמסס לחסות תחת כנפי השכינה, ומשם היו צריכים ליסע לסוכות מרחק של מאה ועשרים מיל, ותוך שעה הגיעו לסוכות. וכשהמצרים רדפו אחרי בני ישראל והיו זורקים בהם חצים ואבני בליסטראות. הלך הקב"ה בעמוד הענן ועמד בין מחנה מצרים ובין

⁷⁶ אהבת דוד להחיד"א, דרוש י"ב דף ק"ג:

⁷⁷ מכילתא, ורש"י.

⁷⁸ רש"י כאן, ולעיל י"ב ל"ז.

מחנה ישראל, ואמר⁷⁹ מוטב יכנס החץ בי ולא בכני, וכשם המצרים זרקו חצים ואבנים היה הענן מקבלם.

ואביא אתכם אלי - קרבתי אתכם לעבודתי

ה' יתברך⁸¹ בחר בנו מכל העמים וקרב אותנו לפניו, נכון שה' הלך לכל האומות ושאלם אם רוצים לקבל את התורה, אבל זה היה רק לדחותם.⁸² משל לרופא שזהה לו פלי אחד מלא עם סם חיים, ושמר אותו לבנו. הרופא הזה היה חכם, כשרצה לתת הקלי לבנו, אמר: יודע אני שיש לי עבדים רעים בביתי, אם ידעו שאני נותן מתנה זו לבני ירע בעינם וירצו להרגו. מה עשה? לקח קצת סם המוות, והניחו על פתח הקלי. אח"כ קרא לעבדיו ואמר להם: עבדים נאמנים האם אתם רוצים לקבל הקלי עם הסם? אמרו: נראה מה הוא. לקחו הקלי לטעום ממנו, אך טרם שהריחו בו כבר הלכו למות, אמרו בליבם, הלואי שימן האדון הקלי לבנו שפונדאי מות, ואנחנו נירש את אדונו. אמרו לפניו: אדונינו הסם הזה אינו ראוי אלא לבנך, וכדי שיתרצה לקחתו, הננו נותנים ומניחים אצלך את השכר שמגיע לנו בעבודתנו, וכן אותו שומד לבנך כדי שיתרצה לקבל את הסם הזה.

בני אדם

כך הקב"ה הוא רופא חכם. ה' ידע שאם ייתן את התורה לישראל, טרם שיוציא לשירי האומות, יהיו רודפים את ישראל והורגים אותם בשביל כך, מה עשה? קרא את הס"מ שרו של עשו ובא לפניו, אמר לו ה': אתה רוצה את התורה שלי? אמר: מה כתוב בה? דלג הקב"ה להראות לו מקום שצריך, של א יוכל לעמוד בו, ואמר לו: כתוב בה לא תרצח! אמר הס"מ חס ושלום! תורה זו שלך הוא שלך תהיה. אני רוצה תורה זו! חזר הס"מ והתחנן לפניו ואמר: רבון העולם

⁷⁹ על כנפי נשרים פי' רש"י - כנשר הנושא גזליו על כנפיו שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ לפי שאין עוף אחר פורח על גביו לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בבני וכו'. וא"ו בשם החידושי הרי"מ לפרש דהנה כשיצאו בני ישראל ממצרים ונקרע להם הים היה קטרוג גדול הללו עובדי ע"ז וכו' (עיין שמו"ר כ"א ז') לכן לקח הקב"ה את ישראל למקום גבוה ששם אין קטרוג אמנם בכל זאת עדיין נשארה הקושיא כביכול על הקב"ה מה נשתנו אלו מאלו על זה אמר השי"ת מוטב יכנס החץ בי היינו ששה"ה הקושיא עלי ולא בבני ולא להזיק לבני ישראל (ליקוטי יהודה יתרו. שיח שרפי קודש ח"ב ק").

⁸⁰ תרגום

81 רש"י יחזקאל פט"ז ד'. וכן בישיעה פי"ט כ"ה כתב שה' בחר אותנו לעם כבר במצרים, ועיין או"ח רע"א בב"י, ובט"ז סק"ג בשם א"ח, שלא לומר כי בנו בחרת בקידוש של שבת שלא בחר בנו לגמרי עד אחר מ"ת, ועיין ערוך השלחן אות כ"ח.

⁸² זהר בלק קצ"ג

אם אתה נותן לי את התורה, כל ממשלת תעבור, כי כל ממשלת היא בהריגה, ואם אקבל התורה לא תהיינה מלחמות, וממשלתי היא על כוכב מאדים המורה על שפיכת דמים, ואם כן הכל יתבטל מן העולם. רבוננו של עולם קח לך התורה שלך ולא יהיה לי חלק ונחלה בה. אבל אם טוב לפניך, הרי העם בניו של יעקב, להם ראוייה התורה, והס"מ חשב בלבו, ודאי אם בניו של יעקב יקבלו התורה יעברו מן העולם, ולא יוכלו לשלוט לעולם. השיב לו הקב"ה ואמר לו: אתה הבכור, כי עשו היה בכור ויעקב הקטן, לך התורה ראוייה! אמר לו: הרי ליעקב שייכת הבכורה שלי, שמכרתיה לו, ואני הודיתי לו על המכירה. אמר לו הקב"ה: כיון שאין אתה רוצה שיהיה לך חלק בתורה, תסתלק ממנה לגמרי ולא יהיה לך שום שייכות אליה. אמר הס"מ טוב!

אמר לו הקב"ה להס"מ כיון שפך הוא, תן לי עצה איך אעשה שיקבלו אותה בניו של יעקב שאתה אומר לי שאתן להם התורה, אמר לו הס"מ רבוננו של עולם צריכים לשתד אותם, קח אור מאורם של צבאות השמים ותן עליהם, ובזה יקבלו אותה, והנה מן האור שלי אתן תחלה. הפשיט הס"מ מעצמו האור שהיה חופה עליו ונתן להקב"ה, שיתן אותו לישראל והו ש'אמר ונרח משעיר למו' משעיר ממש שזהו הס"מ שכתוב בו ונשא השעיר עליו וגו' למו' היינו לישראל.

בני ישמעאל

אחר כך קרא הקב"ה לשרו של ישמעאל רה"ב, ואמר לו: רוצה אתה לקבל את התורה שלי? אמר לו: מה כתוב בה? דילג הקב"ה על הכל⁸³ ואמר להם לא תגנבו! אמר, אזי לי אם ה' ינחיל לי את התורה, ורושה רעה היא בשבילי, שיעביר את כל ממשלת. הרי זו היא הברכה שנתן לנו אבינו ש'נאמר והוא יהיה פרא אדם ידו בכל וגו' וכתוב כי גנב גנבתי.⁸⁴ התחיל רה"ב להתחנן לפני ה' ואמר: רבוננו של עולם שני בנים היו לו לאברהם, ישמעאל ויצחק, תן את התורה לבניו של יצחק, להם ראוי לקבל את התורה. אמר לו ה': אני לא יכול, הרי אתה הבכור ולך ראוי התורה. התחיל רה"ב להתחנן לפני ה' ואמר: רבוננו של עולם הבכורה שלי יהיה שלו, והאור שירשתי בשביל הבכורה קח ותן להם, וכך עשה הקב"ה כמו שכתוב הופיע מהר פארן.

כל העמים

⁸³ מכילתא בחודש פ"ה, ילקוט שמעוני רמז רפו
⁸⁴ זוהר שם

כִּינּוּ שְׁלֵקַח הַקִּבְיָה מִתְּנוֹת הָאֱלֹו לְיִשְׂרָאֵל מִהַשָּׁרִים הַשּׁוֹלָטִים עַל עֲשׂוֹ וַיִּשְׁמָעָאֵל, קָרָא ה' לְכָל הַשָּׁרִים הַמְּמוֹנִים עַל שְׂאָר הָעַמִּים, ⁸⁵ וְאָמַר לָהֶם מְקַבְּלִים אַתֶּם אֶת הַתּוֹרָה אֲמָרוּ לוֹ מַה כָּתוּב בָּהּ אָמַר לָהֶם ל' א' יִהְיֶה לָךְ אֵל הֵים אַחֲרֵים עַל פְּנֵי, אֲמָרוּ לוֹ: אֵין אָנוּ יְכוּלִין לְהַנִּיחַ דַּת אַבּוּתֵינוּ שְׁעָבְדוּ אֶת הָאֱלִילִים אֵין אָנוּ חִפְצִים בַּתּוֹרָה, אֲלֹא תֵן תּוֹרַתְךָ לְעַמְּךָ. וְנִתְּנוּ מִתְּנוֹת שֶׁה' יִיתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּדֵי שְׁיִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה.

למה הראה להם את המצנה הקשה

וַיֵּשׁ לְהַקְשׁוֹת ⁸⁶ כְּשִׁשְׁאָלוּ מַה כָּתוּב בָּהּ מִדּוּעַ אָמַר לָהֶם דּוֹקָא אֶת הַדְּבָר שְׁקָשָׁה עֲלֵיהֶם לְקַבְּלוֹ? יֵשׁ לוֹמַר דְּכִשְׁאָמַר לָהֶם מְקַבְּלִים אַתֶּם אֶת הַתּוֹרָה? וְהַשִּׁיבוּ לוֹ מַה כָּתוּב בָּהּ? בָּזָה פִּסְלוֹ אֶת עֲצָמָם מְקַבְּלַת הַתּוֹרָה, כִּי תְּשׁוּבָה זֹו הוֹכֵחָה שֶׁהֵם רוֹצִים לְבַחֵן אֶת מַה שְׁכָּתוּב בָּהּ לְפִי שְׂכָלָם, כְּדֵי לְרַאוֹת אִם הִיא מִתְאַיְמָה לָהֶם לְפִי רוּחָם, וְאִם תִּתְקַבֵּל בְּעֵינֵיהֶם יְקַבְּלוּהָ, וְאִם לֹא ל' א' יְקַבְּלוּ, וְאִם כֵּן בְּרוּר הִיא שֶׁל' א' יְקַבְּלוּ אוֹתָהּ כִּי וְדַאי שְׂיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁל' א' יִתְאַיְמוּ לָהֶם. וְעַל כֵּן הַשִּׁיב לָהֶם לְפִי הַשְׁקָפָתָם וְאָמַר לָהֶם אֶת הַדְּבָר הַקָּשָׁה עֲלֵיהֶם שֶׁזֶה מַה שְׁרָצוּ לְדַעַת, אִם יֵשׁ בָּהּ דְּבָרִים ל' א' לְפִי רוּחָם וְל' א' נִרְאִים לָהֶם, וְזֶה גַם מַה שְׁהַשִּׁיבוּ לוֹ. מַה שְׁאֵין כֵּן בְּיִשְׂרָאֵל שְׁאָמְרוּ "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" כְּלוּמַר נַעֲשֶׂה כָּל מַה שְׁנִשְׁמָע, כִּי כָּל מַה שְׁיִהְיֶה כָּתוּב בָּהּ "טוֹב בְּעֵינֵינוּ" שְׁהָרִי ה' שֶׁהוּא נוֹתֵן אֶת הַתּוֹרָה ⁸⁷ הוּא יוֹדֵעַ מַה טוֹב לָנוּ וְאִם כֵּן אֵין דְּבָר שֶׁל' א' יִתְאַיְמוּ לָנוּ וְשֶׁל' א' יִתְקַבֵּל עַל דַּעַתָּנוּ.

⁸⁸ רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם

כִּינּוּ שֶׁה' ⁸⁹ רָאָה שְׂכָל הַגּוֹיִם הֵם אַכְזָרִים וַיֵּשׁ לָהֶם לֵב רַע, חֲשׂוֹדִים עַל שְׂבַע מַצּוֹת בְּנֵי נ' ח' שֶׁהֵם כְּבָר מַצּוּיִם, וּבְדַאי שְׁאֵין מַצִּירִים וְל' א' אֲכַפֵּת לָהֶם בְּצִרְתָּ אַחֲרֵיהֶם, ⁹⁰ וּבְפִרְט בְּנֵי יִשְׁמָעָאֵל שֶׁל' א' רָצוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה בְּגִלְל הַמַּצָּנָה שֶׁל' א' תַּגְנִיב, לְכַךְ קִנְס אוֹתָם וְהִתִּיר מְמוֹנָם לְיִשְׂרָאֵל, שְׁאֵם שׁוֹר שֶׁל' יְהוּדִי נִגְנַח שׁוֹר שֶׁל' גּוֹי פְּטוֹר, וְאִם שׁוֹר שֶׁל' גּוֹי נִגְנַח שׁוֹר שֶׁל' יְהוּדִי חַיִּיב לְשִׁלֵּם נִזְק שְׁלֵם בֵּין אִם הַשׁוֹר תָּם אוֹ מוֹעֵד, כְּדֵי שְׁיִשְׁמְרוּ אֶת שׁוֹרֵיהֶן.

⁸⁵ פרקי דר"א פמ"א

⁸⁶ ביכורי אברהם, יתרו. לר' אברהם בן צאלח.

⁸⁷ על פי השמועה מהרה"ג ר' יעקב גלינסקי שליט"א משל לאדם שמצא חבילה שמבצבים ממנה חוטים משונים, הוא נבהל ומציק מיד חבלן משטרה, שמצא חפץ חשוד, אך כאשר אביו נותן לו חבילה כזאת הוא לא דואג, הוא יודע שאביו נותן לו חבילה טובה.

⁸⁸ חבוקוק פרק ג

⁸⁹ שיטה מקובצת ב"ק ל"ח. בשם הר' יהונתן ז"ל

⁹⁰ מהרש"א ב"ק ל"ח.

בנוסף לכך, כיון⁹¹ שה' ראה ששבע מצוות שהגוים מצוים, ל' א' מקיימים אותם, קנס אותם שמעטתה אף אם יקיימו אותם, ל' א' יקבלו הרבה שכר ע"כ, אלא כמי שאינו מצוה ועושה. כידוע שמי שהוא מצוה ועושה מקבל יותר שכר ממי שאינו מצוה, והקנס היה שאף שגם עכשו יהיו מצוים וחיבים לקיים את השבע מצוות, ואם ל' א' יקיימו יקבלו ע"ז עונש, אבל אם יקיימו ל' א' יקבלו הרבה שכר.

אתה בחרתנו מפל העמים

ולמה ל' א' כפה ה' את הגוים⁹² לקבל את התורה כמו שעשה לבני ישראל שפפה עליהם הר כגיגית, שהכפיה אינה מועילה רק למי שעושה ומקיים דבר ה' בטבעו, ובזה יצטינו רק בני ישראל בזכות אבותינו הקדושים, אבל הגוים כיון שאין להם כזה יחוס, אינם קשורים ודבוקים לה' בטבעם, ואין הכפיה מועילה להם, רק עם ישראל שדבקוהו טבעית, השם מעורר אותנו ומרזז אותנו לעבודת ה' ולתשובה, ולפעמים גם בכפיה ובחזקה.

ולכן אצל הגוים גם כשהם עושים תשובה אין לה' יתברך שום נחת רוח, שאין תשובתם אמיתית רק מפחד העונש, ולכן לפעמים גם מונע מהם התשובה כמו שהיה אצל פרע'ה שאחרי שקיבל את המכות וכבר רצה לחזור בתשובה מנע ממנו ה' והקשה את לבו של' א' יחזור בו, כי אין תשובתם אמיתית,⁹³ שאינם שבים באמת מתוך שמפירים בה', וחרטה על מעשיהם הרעים, רק כדי שייפטרו מהמכות, ולתובתם.

ק' שי הלמוד רק בתחלתה

ועתה אם שמוע תשמעו בק' לי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מפל העמים כי לי כל הארץ: אם עכשו תקבלו עליכם את התורה, יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות. כי הקושי בלמוד התורה הוא רק בהתחלה, אבל אחרי שכן אדם מרגיש קצת מתיקות התורה הרי זה ערב עליו,⁹⁴ כמו פתילה הנדלקת, אם נדלקה פעם אחת כבר קל להדליקה פעם שנייה. ואם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ול' א'

⁹¹ ע"ז ב:

⁹² ילקוט שמעוני במדבר רמז תרפד, ע"פ פירוש אגלי' טל לר' יהושע יוסף פרייל ז"ל אב"ד קראקא מאמר ראשון

פ"ט ט"ג:

⁹³ סוכת דוד (ר' דוד קוויאט) וארא נ"ג

⁹⁴ אבן ישראל, שבועות, עמוד קכ"ח.

⁹⁵ אור החיים דברים כו פסוק יא

יחשב בעיניהם מלֹא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם.

ואם תשמרו את הברית שאֲכָרוֹת עִמָּכֶם על שמירת התורה, תהיו לי סגולה מכל העמים, שאף⁹⁶ לעתיד לבֹא אֲשִׁכִּירוּ וַיִּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל, וַיִּכִּירוּ כוֹלָם בְּאַמוֹנֹת הַ, גם אִזְ נִהְיָ אֲנַחְנוּ גְּדוֹלִים מֵהֶם, קְרוֹבִים אֵל ה' בְּיָתֵר שְׁאֵת, כִּינֹן שְׁהִינֹנוּ הָרְאוּשׁוֹנִים שֶׁקִּבְּלָנוּ אֶת הַתּוֹרָה.

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכֶת כֹּהֲנִים

לעֲתִיד לִבֹּא⁹⁷ אֵף שֶׁכָּל הָעַמִּים יַעֲבֹדוּ אֶת ה' אֲנַחְנוּ נִהְיָ בְּבַחֲיַנֵּת כֹּהֲנִים, עוֹסְקִים תָּמִיד בַּעֲבוֹדַת ה', וְכָל הָאוֹמוֹת יַעֲבֹדוּ אֶת עֲבוֹדָתֵנוּ, בְּחִרְיִשֵּׁת הַשָּׂדֶה וְעֲבוֹדַת הַכֶּסֶם, וַיִּרְעוּ אֶת צִאֲנֵנוּ.

מְדוּעַ קָרָא מֹשֶׁה רַק לְזִקְנִים

וַיִּבֹּא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם מֹשֶׁה רִבֵּנוּ יָרַד מִהָהָר⁹⁸ וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם, וַיִּלֹּא לְכָל הָעָם, כִּי יֵרָא וּפָחַד לִבָּבוּ שֶׁלֹּא יִקְרָה תִּשְׁלָה בְּדַבָּר, שֶׁלֹּא יִרְצוּ לִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה, וּפָחַדוּ הִנֵּה גְּדוֹל כִּינֹן שֶׁזֶהוּ תִּכְלִית הַכֹּל וְעָקֵר הָעוֹלָם, וְכִבְרֵ אֲחִזּוֹ חֲבָלִים לָאָרֶץ, שֶׁמָּא חֵס וְשָׁלוֹם לֹא יִקְבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה, לְכֵן הִתְחַפֵּם מֹשֶׁה רִבֵּנוּ עֲלֵיו הַשָּׁלוֹם, וְלֹא דָבַר לְכָל הָעָם, אֲלֵא קָרָא לְזִקְנִים וְהוֹשִׁיבָם לִפְנָיו, וְגַם כָּל יִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ דְּבָרֵי מֹשֶׁה, אֲלֵא שֶׁהִפְנָה דְּבָרָיו כִּלְפֵי הַזִּקְנִים, וַרְצָה בְּזֶה שֶׁלֹּא יִתְחִילוּ לְהַשִּׁיב אֲלֵא הַזִּקְנִים וְלֹא כָּלֹת הָעָם, שֶׁמָּא חֵס וְשָׁלוֹם יַעֲנוּ מִהָעַם תְּשׁוּבָה שֶׁלֹּא כִּהוֹגֵן, אֲבָל לְגַבִּי הַזִּקְנִים בְּטַח שֶׁתְּשׁוּבָתָם תִּהְיָ כִּהוֹגֵן, וְאַחֵר שִׁשִּׁיבּוּ הַזִּקְנִים כִּהוֹגֵן, הָעָם יָטוּ אַחֲרֵיהֶם. וְאִם חֵס וְשָׁלוֹם לֹא יָטוּ אַחֲרֵיהֶם, כָּל זָמַן וְזָמַן יִדְבֹּר לְבָנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ.

בַּעֲשֵׂה וְנִשְׁמָע

אוֹלָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִבִּינוּ הִתְחַכְמוֹת מֹשֶׁה, שֶׁחֹשֵׁשׁ שִׁמְאָנוּ חֵס וְשָׁלוֹם, לְכֵן הוֹצִיאוּ עֲצָמָם מִחֶשֶׁד, וְלֹא הִנִּיחוּ לְזִקְנִים לְהַשִּׁיב תִּחְלָה, וַעֲנוּ כָּל הָעָם כֹּה אֶחָד: **”בַּעֲשֵׂה וְנִשְׁמָע”** כִּי עַד¹⁰⁰ שֶׁלֹּא נִשְׁמָע אֶת הַתּוֹרָה אָנוּ שׁוֹמְרִים וְעוֹשִׂים כָּל

⁹⁶ כתב סופר דברים ד"ה יוסף ה'

⁹⁷ כתב סופר שם ע"פ הפסוק

⁹⁸ המפרשים כבר הקשו איך נתקיים בזה הצווי כה תאמר לבית יעקב וגו'

⁹⁹ אור החיים יט ז

¹⁰⁰ פרקי דר"א מ"א

המצוות הכתובים בתורה,¹⁰¹ מדעתנו השלמה וברצוננו הפשוט, ול' א קדמה תשובת הזקנים לתשובת כל עם ה'. והנה הראו בני ישראל ע'צם אחדותם והשנאת רצונם באל קינו, כי ששים רבוא אמרו יחד דיבור אחד, ול' א נתאחד אחד מהם, ול' א קדם אחד לחברו, ול' א שנה אחד מהם להשיב בנוסח אחר, אשרי עולם שאומה זו בתוכו:

אומרים לנו חז"ל: כל¹⁰² פעולות טובות ונחמות שהקב"ה עתיד לעשות עם ישראל אינם אלא בשביל פועה אחת שאמרנו לפניו בסיני כ'ל אשר דבר ה' נעשה ונשמע:

שני כתרים

בשעה¹⁰³ שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצאה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני ר'ז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, ובאותה שעה באו ששים רבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים כפתרו של אדם הראשון, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע.

למחרת בג' סיון בהשקמת הב' קר עלה משה רבנו והשיב את דברי העם אל ה', ואמר: רבוננו של עולם ב'ניך מאמינים הם, ומקבלים עליהם כל אשר תדבר. ומ'שה היה צריך להשיב, על אף שהפ'ל גלוי לפני ה', הרי זה מנהג דרך ארץ להשיב את השליחות שנשלח.

בני ישראל מבקשים לשמוע מה: יתברך בעצמו

אמר ה' למשה: הנה אנ' כי אתגלה אליך בעב ע'נן הכבוד, ונדבר אתך את הדברות ובני ישראל ישמעו איך שאני מדבר אתך. משה רבנו ירד ואמר לבני ישראל מה שה' אמר לו, אבל¹⁰⁴ נתן להם רמז ששייך שה' ידבר אתם ישירות, ואז בני ישראל אמרו: "רצוננו לראות את מלפניו" אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך.

¹⁰¹ בזמירות לשבת ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד ופתחו וענו ד' אחד הענין כי ידוע שהיו צריכין לענות על דבור מ"ע הן ועל דבור ל"ת לאו ואנכי ולא יהיה לך בדבור אחד נאמרו ולא ידעו אפוא מה לענות נו וואס האבען יודישע קינדער געטוהן ז"י האבען געגעבען אנגעשרי" שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד ובעת שהיה מסיים זאת היה קולו נשמע בכל העיר (מגדולי החסידות ר' שלום מבעלז עמוד נ"ח)

¹⁰² מדרש רבה ויקרא פרשה כז פסקה ז

¹⁰³ שבת פח. תנודב"א זוטא פ"ד.

¹⁰⁴ אור החמה שיר השירים א' ד'.

פרק ד'

שְׁלֹשֶׁת יָמֵי הַגְּבֻלָּה

לְמַחֲרַת בַּד' סִינּוֹן עָלָה מֹשֶׁה רַבְּנוֹ בְּהִשְׁכָּמָה וְאָמַר לֵה' אֶת דְּבָרֵי הָעָם שֶׁרָצוּנָם לְשִׁמוּעַ מִמֶּךָ, אָמַר לוֹ ה' יִתְבָּרַךְ: כִּךְ הֵם מְבַקְּשִׁים לְשִׁמוּעַ מִמֶּנִּי? אִם כֵּן צָרִיכִים לְהַכְנִיחַ גְּדוּלָּה! וְלָכֵן לָךְ אֵל הָעָם וְאָמַר לָהֶם שֶׁיִּכְנִי עִצְמָם לְהִטָּהֵר הַיּוֹם וּמָחָר, וְיִטָּהֲרוּ בַּגְּדֵיהֶם, וְיִהְיוּ מוֹכְנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁשָּׁה בְּסִינּוֹן, כִּי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד ה' לְעֵינֵי כָל הָעָם עַל הַר סִינִי, וְתִקְבַּע תַּחֲוֹמִים סָבִיב הָהָר, שֶׁלֹּא יִתְקַרְבוּ יוֹתֵר מִהַגְּבוּל וְיַעֲמְדוּ מִסָּבִיב לָהָר, וְהָאִסּוּר קָיָם עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ קוֹל שׁוֹפָר, תִּקְיֶעַה אֲרוּכָה שֶׁזֶה סִימָן סְלוּק שֶׁכִּינָה, אֲזַי מוֹתֵר לָהֶם לַעֲלוֹת לָהָר. וְטַעַם הָאִסּוּר כִּי ¹⁰⁵אֵף שֶׁבָּנִי יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים, הָהָר נִתְקַדֵּשׁ בְּמַעֲלָתוֹ יוֹתֵר מִבָּנִי יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן הִזְהָרוּ עַל מוֹרָא מְקַדֵּשׁ, אֲבָל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ נִתְקַדֵּשׁ יוֹתֵר מִהָהָר לָכֵן לְמֹשֶׁה מוֹתֵר לַעֲלוֹת לָהָר.

מֹשֶׁה רַבְּנוֹ יֵרֵד מִן הָהָר מִיָּד אֵל הָעָם, לֹא פָנָה קוֹדֵם לַעֲסָקוֹ, וְלֹא יֵרֵד לְבֵיתוֹ לְסַפֵּר לָהֶם תַּחֲלָה, אֲלֵא מִיָּד קָיָם אֶת הַשְּׁלִיחוֹת, מִן הָהָר אֵל הָעָם. קִדֵּשׁ אֶת הָעָם וְאָמַר לָהֶם שֶׁיִּפְרָשׁוּ ¹⁰⁶שֶׁלֹּא יֵשֶׁה יָמִים מְכָל טוֹמְאָה, וְצוּהָ עֲלֵיהֶם לְטָבוֹל בַּמִּקְנָה טָהֳרָה וּלְכַבֵּס שְׂמֹלוֹתָם.

107 הָהָרִים רָקְדוּ כְּאֵלִים

כְּשֶׁרָצָה הַקִּבְ"ה לָתֵת אֶת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל ¹⁰⁸שֶׁמְעוּ תְּבוּר וְכִרְמֶל, הִנִּיחוּ מְקוֹמָם וּבָאוּ, הָרַ כִּרְמֶל בָּא מֵאֶסְפִּמְיָא, וְהָרַ תְּבוּר מִבֵּית אֱלִים. זֶה אוֹמֵר "נִקְרָאתִי הָרַ תְּבוּר", עָלֵי נֶאֱדָה שֶׁתִּשְׁרָה שְׁכִינָה לְפִי שְׁאֲנִי גְבוּהָ מְכָל הָהָרִים, וְלֹא יֵרְדוּ עָלֵי מִי הַמְּבוּל (כִּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ¹⁰⁹לֹא יֵרֵד גֶּשֶׁם בְּזִמְנָה הַמְּבוּל). וְזֶה אוֹמֵר "אֲנִי נִקְרָאתִי הָרַ כִּרְמֶל" עָלֵי נֶאֱדָה שֶׁתִּשְׁרָה שְׁכִינָה לְפִי שְׁאֲנִי נִתְמַצְעֵתִי בְּתוֹךְ (בְּאֶמְצָעָה יָם סוּף) וְעָלֵי עָבְרוּ אֶת הַיָּם, (וְכֵן כְּתוּב וּכְכִרְמֶל בֵּינָם יב' א) ! אָמַר הַקִּבְ"ה כְּכֹר נִפְסְלָתָם לְפָנֵי בְּגָבְהוֹת שִׁישׁ בָּכֶם, כָּלְכֶם פְּסוּלִים לְפָנֵי. אָמְרוּ לְפָנָיו: שְׁמָא אִתָּהּ מִקְפָּח אֶת

¹⁰⁵ פִּנִּים יְפוֹת ד"ה וְהַגְּבֻלָּה

¹⁰⁶ יְדוּעַ מִה שְׁאִמֵּר הַחִידוּשִׁי הַיָּמִים לְמַה הוֹסִיף מֹשֶׁה רַבְּנוֹ יוֹם אֶחָד מִדַּעְתּוֹ בְּשַׁעַת קְבֻלַּת הַתּוֹרָה וְאִמֵּר רַכִּידוּעַ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תַּמִּיד הַכֵּנָה לְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה וְכֵן כִּיּוֹן שֶׁשְּׁלֹשֶׁת יָמֵי הַגְּבֻלָּה הֵם הֵיוּ הַהִבְנָה לְקִבְלַת הַתּוֹרָה אֲבָל הַהִכְנָה גּוֹפָא הִיא מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה שְׂצוּהָ הַקִּבְ"ה שְׁלֹשֶׁת יָמִים אֵל תִּגְשׁוּ וְגו' וְגו' וְאִם כֵּן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַכֵּנָה לְמִצְוָה כְּלוּמֵר "הַכֵּנָה לְהַכְנָה" כִּיּוֹן שֶׁזֶה נַעֲשֶׂה כְּכֹר מִצְוָה וְלָכֵן הוֹסִיף מֹשֶׁה רַבְּנוֹ יוֹם אֶחָד מִדַּעְתּוֹ שְׁיוּם זֶה יִהְיֶה הַכֵּנָה לְג' הַיָּמִים. (קוּבֶץ בֵּית אֶהֱרָן יִשְׂרָאֵל ק"ד, עֲמוּד מ"א).

¹⁰⁷ פִּסְחִים ק"ח

¹⁰⁸ מִגִּילָה כ"ט ע"א, יִלְקו"ש שׁוֹפְטִים רַמַּז מַז. מִדְרַשׁ תַּהִלִּים פֶּרֶק ס"ח אוֹת ט"ז

¹⁰⁹ פְּלוּגָתָא בְּזַבְחִים ק"ג

שְׁכַרְנוּ אִמֶּר לָהֶם הַקִּבֵּה הוּאִיל וְהִטְרַחְתֶּם לִפְנֵי בִשְׂבִיל כְּבוֹדִי אֲשַׁלֵּם לָכֶם שְׂכָר. וּפְרַע לָהֶם הַקִּבֵּה שְׂכָרָם. בְּתַבּוּר נַעֲשֶׂה תְּשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי דְּבוּרָה, שְׁנֹפֶל סִיסְרָא וְחִילוֹתָיו, וְכַאֲשֶׁר נָפְלוּ שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר בּוֹ אֲנִי כִי לֵה' אֲנִי כִי אֲשִׁירָה. בְּסִינִי נֶאֱמַר אֲנִי כִי, וּבְתַבּוּר נֶאֱמַר שְׁנֵי פְעָמִים. וּבִפְרָמֶל נִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקִּבֵּה בְּיָמֵי אֱלִיהוּ וְנֶאֱמַר בּוֹ ה' הוּא הָאֵל קִים כְּנָגַד אֲנִי כִי ה' אֵל קִיךְ:

הַתְּחִילוּ כָּל הַהָרִים מִתְרַעֲמִים וּמִתְמוֹטְטִים, אִמֶּר הַקִּבֵּה: לָמָּה תִרְצוּ לָדוֹן עִם סִינִי, כָּלְכֶם בַּעֲלֵי מוֹמִים,¹¹⁰ כָּלְכֶם נַעֲשֶׂה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַל רָאשֵׁיכֶם אֵין רְצוֹנִי אֲלֹא בְּסִינִי שֶׁהוּא שָׁפֵל מִכָּלְכֶם. וְשֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עָלֶיהָ.

¹¹¹הַר סִינִי - הַר שְׁנַעֲשׂוּ בּוֹ נִסִּים

סִינִי מֵהֵיכָן בָּא? מֵהַר הַמּוֹרִיָּה נִתְּלַשׁ כִּחְלָה מַעֲסָה, מִמָּקוֹם שְׁנַעֲקַד יִצְחָק אֲבִינוּ, אִמֶּר הַקִּבֵּה הוּאִיל וְיִצְחָק אֲבִיהֶם נַעֲקַד עָלָיו, נֶאֱחָ לְכַנְּיוֹ לְקַבֵּל עָלָיו אֶת הַתּוֹרָה, וּלְעֵתִיד לְבֹא יִחְזוֹר הַר סִינִי לְמָקוֹמוֹ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה וְנֶאֱסָפוּ יַחַד תַּבּוּר וְכַרְמֶל סִינִי וְצִיּוֹן, וְאָז¹¹² יִהְיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ "הַהָרִים" ה' הָרִים כְּמִגְדֵּן חֲמִשָּׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה.

אֵד יֵשׁ כָּאֵן קוֹשִׁיָא עֲצוּמָה אֵיךְ יִתְכַּן שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה עֲבוֹדָה זָרָה עַל הַר סִינִי, הָרִי הַהֵר נִתְּלַשׁ מֵהַר הַמּוֹרִיָּה שְׁבָאֲרִץ יִשְׂרָאֵל, וּבְזִמָּן הַהוּא הָיוּ הַכְּנַעֲנִים בְּאֲרִץ, וַיֵּשׁ מִשְׁנֵה מְפוֹרָשֶׁת¹¹³ כָּל מָקוֹם שֶׁאֵתָה מוֹצֵא הַר גְּבוּהָ וְגִבְעָה נִשְׂאָה וְעֵץ רַעֲנָן, דַּע שִׁישׁ שֶׁם עֲבוֹדָה זָרָה,¹¹⁴ אֲלֹא הַתְּרוּץ הוּא כֶּךָ, בְּתַחֲלָה הָיָה הַמָּקוֹם עֲמָק, וּכְשֶׁאֲבָרְהָם אֲבִינוּ רָאָה אֶת הַמָּקוֹם, הַתְּפִלֵּל וְנֶאֱמַר אֵין כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֶלֶךְ לְשִׁכּוֹן בְּעֵמֶק וְנַעֲשֶׂה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הַר וְלָכֵן הַר הַמּוֹרִיָּה שֶׁהִי עֲמָק לֹא הִעֲמִידוּ שֶׁם עִזִּי לְעַבְדּוֹ.

¹¹⁰ בראשית רבה צט א'

¹¹¹ שבת דף פט.

¹¹² וְהָיָה בְּאֶרֶץ הַיָּמִים נִכְּוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְבְּעוֹת וְנִקְרָא אֱלֹהֵי כָּל הָעוֹלָם: (ישעיה פרק ב')

(ב')

¹¹³ עבודה זרה מה.

¹¹⁴ שו"ת חתם סופר יו"ד סימן רלג ז"ל ואגב אשמיעוהו מה ששמעתי מפה קדוש מ"ו החסיד שבכוונה מו"ה נתן אדלר זצ"ל במ"ש תוספו' בע"ז פר" במתני' כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה בידוע שיש שם ע"ז וכל תוס' בשם ירושלמי דמקדש היכן נבנה למ"ד שנעבד במחבור לגבוה ותי' בירושלמי עפ"י נביא נבנה שם ופי' מורי זצ"ל הנ"ל עפ"י מדרש וירא את המקום מרחוק שראה אותו מקום עמק ולא הר והתפלל ואמר אין כבודו של מלך לשכון בעמק ונעשה באותו היום הר אשר יאמר היום בהר ה' יראה והשתא י"ל דכל ההרים שהעמידו עליהם ע"ז ושעבדם קודם שהחזיק אה"ע בארץ אותם נאסרו לגבוה אך הר המור"ה שה' עמק ולא העמידו עליהם ע"ז שם לעבדו עד אחר שנעשה הר ע"י תפלתו של אה"ע ואז כבר ניתן לו הארץ ואין האדם אוסר דבר שאינו שלו והנה ידע דה"ה שאין לך הר גבוה וכו' וא"ל לבנות בהמ"ק בהר ואין כבודו של מלך לשכון בעמק היינו מקום וע"כ אמר אם אתן שנת לעיני וגו' עד אמצא מקום לד' ויהיה משכנות לאביר יעקב שלזה צריך הר ולא מקום ולזה צריך נביא שגילה להם שזה ההר ה' מקום בתחלה ונעשה הר אח"כ אלו דבריו ז"ל ודפח"ח.

מִשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי

בתחלה הָיָה ¹¹⁵מִשֶׁה מִמָּאֵן שֶׁתַּנְתֵּן הַתּוֹרָה עַל יָדוֹ, לְרֹב עֲנוּתָנוֹתוֹ, עַד אֲשֶׁר שָׁמַע שֶׁהַתּוֹרָה תִּתֵּן עַל הַר סִינַי הַנִּמּוּךְ שֶׁבְּהָרִים, אֲזַי חָשַׁב שֶׁגַּם עַל יָדוֹ הִיא רְאוּיָה שֶׁתַּנְתֵּן, כִּי גַם הוּא הִתְשִׁיב עֲצָמוֹ לְנִדְכָּא וּשְׁפַל אֲנָשִׁים, וְזֶה הִפִּי קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי שֶׁמִּסִּינַי לָמַד אֶת הַדְּבָר הַזֶּה שֶׁאִין הַתּוֹרָה רְאוּיָה כִּי אִם לְשְׁפַל אֲנָשִׁים.

חֲפוּשׁ חֶתֶן

הַתּוֹרָה נִמְשְׁלָה ¹¹⁶לְכָלֵּה וַיִּשְׁרָאֵל לְחֶתֶן, וּמַעֲמַד הַר סִינַי ¹¹⁷שֶׁכָּפָה עֲלֵיהֶם הָהָר כְּגִיגִית הוּא עֲנִין חוּפָה. ¹¹⁸הַקִּבְיָה שָׁאֵל אֶת הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה עַל כָּל הַצְדִּיקִים מֵאָדָם הָרָאוּשׁוֹן עַד מִשֶׁה רַבֵּנוֹ, כְּכֹלֵה הַנִּשְׁאָלֵת אִם מִסִּינַי לְהַנִּשְׂא לְחֶתֶן? כֵּךְ שָׁאֵל אוֹתָהּ אִם בְּרִצּוֹנָהּ לְהִתֵּן לָהֶם.

וְכֵךְ הַתּוֹרָה מְסַפֶּרֶת - ¹¹⁹אֲנִי מֵהַדְּבָרִים שֶׁנִּבְרָאוּ קוֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, כְּשֶׁעֲדִין לֹא הָיוּ הָרִים וּגְבָעוֹת תְּהוֹמוֹת וּמַעֲיָנוֹת, כִּשֶׁה' הֵכִין אֶת הַשָּׁמַיִם כְּבַר הָיִיתִי, חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ שָׁם לְמַעֲנִי, בִּי נִתְיַעַץ הַקִּבְיָה לְבָרֵךְ אֶת הָעוֹלָם, וַיִּצָּר בְּכַפּוֹ אֶת אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, רֹאשׁ לְכָל הַיְּקוּם, חֵלֶק לוֹ מִשְׁכָּל תְּבוּנָתוֹ, כְּבוֹד וְהִדָּר עֲטָרוֹ, וְהַמְשִׁילוֹ בְּמַעֲשָׂיו הָעֲצוּמִים וְהָרַבִּים, פָּאֵר וְשִׁפּוֹר תְּמוּנָתוֹ עַל כָּל שְׂאֵר הַנִּבְרָאִים, הַקִּים קוּמָתוֹ מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם (לִפְנֵי שְׁחֵטָא), נִפְחַ בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים, נָתַן לוֹ כֹּחַ דִּיבּוּר יוֹתֵר עַל שְׂאֵר בְּעָלֵי חַיִּים, וּבְגֵן עֵדֶן הִיָּתָה חֲנִיָּתוֹ. הִ' רָצָה לְתַת אוֹתֵי אֱלֹוֵי, עָקֵב הָיִיתוֹ רֹאשׁ לְיִצְחָק הָעוֹלָם, שִׁיָּהֲגָה בְּאַמְרֵי תּוֹרָתִי וְחֲקוֹתִי, וּלְהַגִּיד לוֹ נוֹעַם מִשְׁפָּטִי צְדִיקִי.

אָדָם הָרָאוּשׁוֹן

אָמַר לִי הִ': הִנֵּה זֶה חֲכָם מְלֵא חֲכָמוֹת, נִבְרָא בְּצִלְם אֱלֹוִקִים, מוֹרְאוֹ עַל חַיּוֹת וּבְהֵמּוֹת, קָרָא שְׁמוֹת לְכָל הַבְּרִיּוֹת, וְאַחֲרֵי כֵן קָרָא שְׁמִי - הוֹיָה - הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא בְּשִׁמּוֹת.

¹¹⁵ עוללות אפרים ח"ב אות קט"ו

¹¹⁶ שמות רבה ל"ג א', רש"י שמות לא י"ח.

יש לדעת שכלפי הקב"ה - בני"ה הם ככלה והקב"ה החתן. ולגבי התורה - בני"ה הם חתן והתורה ככלה.

¹¹⁷ הפלאה כתובות דף ז'

¹¹⁸ פייטן לשבועות שחרית יום ב' בחזרת הש"צ. וגם ביום א' ותחילת דבריו ע"פ משלי ח'.

אֲבָל כְּשֶׁרָאִיתִי מַעֲשֵׂיו הַזֵּהִים, לֹא שָׁמַר צְוִויו וַיִּפָּר אוֹתוֹ, אִפֹּה לֹא לֵן בְּכַבּוּדוֹ בְּגֵן עֵדֶן, אֲלֵא גִרְשָׁהּ. כִּיֹּן שֶׁאֲכַל מִהַעֵץ אֲשֶׁר צִוָּהוּ לִבְלֹתִי אֲכָל מִמֶּנּוּ, אִזְ הִרְצֵתִי אֲמָרִי לִפְנֵי הַבּוֹרָא: לֹא חִפְצָתִי בּוֹ, כִּי מֵרַד בְּמַצָּנָה אַחַת וְלֹא קִיָּמוֹ, וְאִיךְ יָמִים כָּל הַמַּצּוּוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם תִּילִי תִלִּים שֶׁל הִלְכוֹת בְּכָל קוֹץ וְקוֹץ, לֹא נוֹכַל לְהַדְבִּיק אֲנִי וְהוּא.

נ"ח איש צדיק

הִרְבֵּה שָׁנִים הִלְכוּ, וַעֲשָׂרָה דוֹרוֹת עָבְרוּ, וְאֲנִי טְמוּנָה בְּמִרוּמֵי דִירוֹת הַשָּׁמַיִם, אָמַרְתִּי הֵיוּ בֵּין מַלְאָכִים טְהוֹרִים, עַד שֶׁעָמַד נ"ח אִישׁ צָדִיק תָּמִים בְּדוֹרוֹת, הִתְנַהֵּג בְּדֶרֶךְ יִשְׁרָאֵל, אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ, לִפְנֵי שֶׁנּוֹלַד נ"ח כְּשֶׁהָיוּ זוֹרְעִים חֲטִיִּים הִיָּתָה הָאָרֶץ מוֹצִיָּאָה קוֹצִים וְדַרְדָּרִים מִקְלָלָתוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן, וּבִיָּמֵי נ"ח נִחָה. כְּשֶׁשָּׁטְפוּ מִי הַמַּבּוּל אֶת הָעוֹלָם מָצָא נ"ח חֵן בְּעֵינָיו ה' וַנִּצַּל מִהַצָּרָה, וְכִשְׁיָצָא מִהַתְּבָה הִקְרִיב קָרְבָּנוֹת מִכָּל חַיָּה וּבְהֵמָה וְעוֹפוֹת טְהוֹרוֹת, רָצָה ה' לִתֵּת אוֹתִי אֵלָיו וְלְהוֹרוֹת לוֹ אֶת אָמַרְתִּי. אָמַר לִי ה': הִנֵּה זֶה אָדָם תַּחַת אָדָם וְעָלָיו נֶאֱמַר: "וּמָצָא חֵן וְשָׁכַל טוֹב בְּעֵינָיו אֱלֹהִים וְאָדָם:

תשובת התורה: בְּיוֹם שֶׁנִּשְׁתַּכַּר ¹²⁰נִפְרְדָה תְּשׁוּקָתוֹ מֵה', לֹא אֶחָפֵץ קָרְבָּתוֹ, כָּל הַנִּכְשָׁל בֵּינֵן לֹא יִרְבֶּה חֲכָמָה.

אברהם אבינו

לְעֹשְׂרִים דוֹרוֹת נוֹלַד אַבְרָהָם אֲבִינוּ, בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים הִכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ, כֶּתֶת וְשִׁכַּר אֱלִילֵי תַרְח, וְאוֹרוֹ זָרַח בֵּין אֲנָשֵׁי דוֹרוֹ הוֹלְכֵי חַח' שָׁךְ, מִבֵּית מוֹלָדָתוֹ גָּלָה וּבָרַח, הִצְלִיחַ בְּלָכָתוֹ נֹטֵעַ אֶשֶׁל וְהִכְנִיס אוֹרְחִים, צִדְקָתוֹ נִשְׁמַע בְּכָל קְצוֹי אֶרֶץ, אֶת הַתּוֹעִים מִדֶּרֶךְ ה' הִדְרָךְ בְּדֶרֶךְ סְלוּלָה, ה' הִפִּיל לִפְנָיו אֶת הַגּוֹיִם וְהִבְרִיחַ מַלְכִּים, שָׁמַר תּוֹרַת ה' וְטָרַח בְּמַצּוּוֹת, וְשָׁמוּ זָרַח כְּצֶאֱת הַשָּׁמֶשׁ, נִחָב וְנִחָשֶׁק לֵה' בְּשִׁמְרוֹ אֲמוּנָתוֹ, נִתְּנָסָה בַּעֲשָׂרָה נְסִיוֹנוֹת וְלֹא נִמָּצָא בּוֹ עוֹלָה, הוֹלִיד אֶת יִצְחָק לִמְאָה שָׁנָה, וְהִתְחִיל בְּמַצּוֹת מִלֵּה שֶׁנִּתְּנָה לְשִׁמוּנָה. ה' אָמַר לִי: בָּא הַעֵת וְהִגִּיעַ הָעוֹנָה, כִּדְאִי הוּא לָךְ וְיִהְיֶה לָךְ לְשֵׁם וְלִתְהַלָּה, לִתֵּן לוֹ הַתּוֹרָה בְּמִתְּנָה, וְיִשְׁמַר מִצְוֹתֶיךָ יוֹמָם וְלַיְלָה.

¹²⁰ עֵיין תַּנְחוּמָא שְׁבַתְחִלָּה נִקְרָא אִישׁ צָדִיק תָּמִים וּמִשְׁנַטֵּעַ כְּרִם נִקְרָא אִישׁ הָאֲדָמָה, וְעֵיין שִׁל"ה הַקְדוּשׁ נַח תּוֹרָה אוֹר, שֶׁאֵד נָפַל נַח מֵאִיגָרָא רֵמָא לְבִירָא עֵמִיקָתָא.

תשובת התורה: גם אני נתרציתי להתחתן בו, לולי שאמר "במה אדע כי אירשנה" ועל ידי ששאל אות, גרם גלות לבניו ארבע מאות שנה, אז נמנעה התורה מלשכון בארץ.

יצחק אבינו

קם יצחק בנו תחתיו ונעשה כאחד המלכים, הלך בדרכי אברהם אבינו למישרים עשה צדקה ומשפטים ישרים, הוצלה כקרבן נידוח בלב שלם, ומלאכים צעקו ויבכו למענו, ונרצה לה' כקרבן עולה ושלמים, זרע ומצא מאה שערים, השכיל והצליח ותקן תפילת מנחה. חפץ ה' להגדילו ולתת לו את התורה. אמר לי ה': הסכימי נא עמי התורה, לקחי אותה לחופה שמחה.

תשובת התורה: גם אני אהבתי וחמדתיו מעדוירי, לולי שנשא פניו לעשו הרשע, ובעבור זה נמנעתי מהנדע בשערי.

יעקב אבינו

אני שכנתי במקום נחמד, ולא ירדתי להתלמד, עד שעמד יעקב איש תם, ותאנתי חמד, הנה יושב א' הלים ומתמיד בלימוד התורה, ירש את הבכרות מאביו, ונהיה גביר לאחיו, ועל כסא הכבוד תארו נחתם, והמלאכים העולים ויורדים תמהים על המראה של זה החותם, נתברך להרבות זרעו כחול אשר לא ימנה, ה' תמכו ברוח נדיבה ותרבו אלי, הלך בתמו ובישורו, ה' אהבו וגם בעיני הנה נחמד. ה' אמר לי: הנה זה יעקב נעים ונחמד, זכה והעמיד שנים עשר צדיקים, ונאה לו ללמוד ולהגות בך, ראוי לו לתמך לבו בדבריך ולעמוד בסודך. **תשובת התורה:** נקי וברור הוא ואיש אמונה, וראוי להשתעשע בתורה, אבל לא היתה לו מנוחת הדעת, כל ימיו לא שקט ולא הנה לו פנאי, בבית אביו לא נח מקטטה, אחיו עשיו מתנחם להרגו בשנאה, עמד מפניו והלך לפדון, עבר במקלו ויבא לחרון, המתין ללקיחת אשה וגידול בנים עשרים שנה, בנו נמכר בגיון לעבדות, ובשני רעבון ירד לגושן, לכן לא נפלה התורה לגוולו להיות לחלקו.

ישמח משה במתנת חלקו

נשלמו כל הדברים הללו, בעמד בני ישראל, קרב המועד והגיע זמן הגאולה, ה' ראה בעניי העם, הקים מושיע רועה נאמן, בתחלת צאתו מבית פרעה הכה את המצרי וטמנו בחול, הזריח אורם של ישראל, האיר את החשך והשממה, ישראל

שָׁהִיו אֲסוּרִים בַּגְלוּת הַזְּמַיִנִם לִישׁוּעָה, הַעֲבִירְכֶם אֶת הַיָּם, הוֹרִיד לָהֶם מָן, וְהִגִּיז לָהֶם שְׁלִי, הִכָּה צוּר וַזָּבוּ מִיָּמָיו, אָמְרָה תוֹרָה: זֶה מֹשֶׁה הַנִּקְרָא עֲנִיו הוּא יִרְשָׁנִי וַיִּקְחֵנִי מִתַּנְת עוֹלָם, וַתֵּהָא נִקְרָאת תוֹרַת מֹשֶׁה, וַיִּנְחַלֵּנִי לְקַהֲלַת יַעֲקֹב.

וּבַח דָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצִאתָם לַח פֶּשֶׁ, בָּאוּ לְהַר סִינִי וְהִסְפִּימוּ דַעְתָּם לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל ה', וַנִּצְטָה לְךָ אֵל הָעָם וְקִדְשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר, וְהוֹסִיף יוֹם אֶחָד לטֹהֶרֶם, וְסֹדֵר עֲנִיָּנָם וּמִצְוֹת הַגְּבֻלָּה, וּבִנְיָה מַזְבֵּחַ וְכָרַת עִמָּם בְּרִית, וְהָקִים מִצְבֵּה כְּגֹדֶד שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל וְקִדְשׁ אֶת הָעָם וְכִבְּסוּ שְׁמֵלוֹתָם.

אָזִי בַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹת הַבָּקָר, הַקַּב"ה הוֹפִיעַ מְסוּכָב בְּמִלְאָכָיו עִם אֲלֹפִים וְרַבְבוֹת מִלְאָכִים שְׁמִסְפָּרִים שְׁבָחוּ, וַיְהִי קוֹלוֹת וּבְרָקִים, וַעֲנֹן כִּבְד כִּפָּה אֶת הָהָר, קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק, וְקוֹל ה' הַתְּהַרִיד אֶת הַמִּדְבָּר, וְכוֹלוֹ אוֹמַר כְּבוֹד בְּשָׁמַיִם וּבְהָר סִינִי.

מִתְפַּאֲרַת הֵייתִי בְיוֹם חֲתוּנָתִי הִנֵּה בָּא קִצִּי וְהִגִּיעַ עִתִּי לְהוֹדִיעַ יָפִי וּלְהַגִּיד תִּפְאָרְתִּי, יֵצֵא טִבְעִי בְּעוֹלָם וַתִּתְעַלֶּה חוֹפְתִי, עֲתָה יִדְעוּ כָּל מַה מִּלְאֲכָתִי, אֶדְדֵּק וּמִשְׁפֹּט בְּתוֹךְ נְתִיבָתִי, עוֹמֵק חֲכָמָתִי וְסוֹד בִּינָתִי, בִּינּוּ שְׁכָרִי עֲנִשִׁי וְאִזְהָרְתִּי, כִּי עַד עֲתָה בְּמִרוּמִים שְׁכַנְתִּי, וְהַיּוֹם לְקַחְתִּי מִתְּנָה לְבָנִי אָדָם.

מֹשֶׁה רַבְּנוּ הוֹרִיד הַשְּׁכִינָה לְאָרֶץ

אֵין לְטַעוֹת שְׁכָל הַצְּדִיקִים ל' א הוֹעִילוּ חֵס וְשְׁלוֹם כָּלוּם בְּמַעֲשֵׂיהֶם אֵלָּא כָּל צְדִיק וְכָל דּוֹר עִם מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים הוֹעִילוּ, וְכָל רָשָׁע וְכָל דּוֹר עִם מַעֲשָׂיו הָרָעִים קִלְקְלוּ, כִּי בַתְחִילַת הַבְּרִיאָה נִתְּאָה הַקַּב"ה שְׁיָהָא לוֹ דִּירָה בַּתְּחִלָּתָא עָמִיד ¹²¹ אָדָם הָרִאשׁוֹן וְחָטָא נִסְתַּלְקָה הַשְּׁכִינָה לְרַקִּיעַ הָרִאשׁוֹן. חָטָא קִין נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַשְּׁנִי. חָטָא אָנוּשׁ נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַשְּׁלִישִׁי, חָטָא דּוֹר הַמַּבּוּל, נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הָרְבִיעִי. חָטָא דּוֹר הַמִּגְדָּל נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַחֲמִישִׁי, חָטָאוּ אָנָשִׁי סְדוֹם נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַשְּׁשִׁי. חָטָאוּ הַמִּצְרַיִם בִּיָּמֵי אַבְרָהָם נִסְתַּלְקָה לְרַקִּיעַ הַשְּׁבִיעִי. כִּנְגִדָן עָמִידוּ שְׁבַע צְדִיקִים וְהוֹרִידוּהָ לְאָרֶץ, זָכָה אַבְרָהָם הוֹרִידָהּ מִשְׁבִּיעִי לְשָׁשִׁי, עָמִיד יִצְחָק וְהוֹרִידָהּ מִשְׁשִׁי לְחֲמִישִׁי, עָמִיד יַעֲקֹב וְהוֹרִידָהּ מִחֲמִישִׁי לְרְבִיעִי, עָמִיד לֵוִי וְהוֹרִידָהּ מִרְבִּיעִי לְשָׁלִישִׁי, עָמִיד קָהָת וְהוֹרִידָהּ מִשְׁלִישִׁי לְשֵׁנִי, עָמִיד עֶמְרָם וְהוֹרִידָהּ מִשְׁנִי לְאַחַד, שֶׁהוּא רִאשׁוֹן עָמִיד מֹשֶׁה וְהוֹרִידָהּ לְאָרֶץ.

פֶּרֶק ה'

122 ביום חתונתו

בהיות הב' קר

בשבת קודש בשבעה בסיון, בהיות הב' קר¹²³ לפני שירדה השכינה היו קולי קולות משנים זה מזה, ברקי ברקים ומיני ברקים משנים זה מזה, וענן כבד שזה עקפל הנה על ההר, וקול שופר חזק מאד. שבכל שעה התגבר והתחזק יותר, וזה כהודעה והכרנה על הופעת כבודו ית"ש.

הקולות¹²⁴ היו קולות המלאכים שמקלסים להקב"ה בכל ב' קר וב' קר, והברקים הם ג"כ מלאכים. וענן כבד, כדי להפריש בין ישראל ובין המלאכים שאם היו ישראל רואים אותם היו נרעדים בראיתם.

השופר הנה מקרני אילו של יצחק שנעקד על גבי המזבח,¹²⁵ קרן שמאלי תקע בו בהר סיני ושל מין שהיא גדולה משל שמאל עתיד לתקוע בה לעתיד לב' א' שני והנה ביום ההוא יתקע בשופר גדול. ואף¹²⁶ שהקריב אברהם אבינו את האיל לעולה כליל, ושורף גם את הקרנים, אולי גבל הקב"ה מאפרו והחזירו לקדמותו וזה הוא השופר של מעמד הר סיני.

בני ישראל עדיין¹²⁷ נמו את שנתם, וחלילה¹²⁸ לחשוב על עם קודש שנפלו בתרדמת העצלות והשנה ביום הנכבד שיגיעו שיתן הקב"ה את תורתו להם. אלא פונתם הנה לשם שמים, אלא מיום ב' בסיון שהתחילו לעשות הכנה לקבלת התורה, עבדו בכל כ' חם ובמחשבותם הקדושים, עד שנפל עליהם לאות ועיפות, והיו מתיראים פן לא יוכלו לקבל את התורה במחשבה צלולה פראוי, על פן נתנו שנה לעיניהם ולעפעפם תנומה בכדי שיתחדשו מוחותיהם ויתחזקו עשתנ' תיהם בבהירות לקבלת התורה הקדושה.

כששמעו את הקולות ויחרד כל העם במחנה. יצא משה ובא למחנה ישראל וחזק את לבם ואמר להם: עמדו משנתכם, כבר בא החתן ומבקש את הכלה להכניסה

¹²² ספר שיר השירים פרק ג

¹²³ מכילתא רמב"ן שמות כ' ט"ו

¹²⁴ רבינו בחיי פרק יט פסוק טז בשם ר"ח

¹²⁵ פדר"א פל"א

¹²⁶ רמב"ן י"ט י"ג

¹²⁷ פדר"א פמ"א, ושיר השירים רבה א' נ"ו

¹²⁸ עבודת ישראל שבועות, בשם הצדיק הג' ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל

לחופה, כְּדִי לַתֵּן לָכֶם אֶת הַתּוֹרָה. בָּא מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הַשּׁוֹשְׁבִין וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּלֶה כְּאֵדָם שֶׁעוֹשֶׂה שׁוֹשְׁבֵינֹת לַחֲבֵרוֹ, וְאַף הַקְדוּשׁ בִּיָּה יָצָא לְקִרְאָתָם כְּחֵתֵן הַיּוֹצֵא לְקִרְאָת כָּלָה, כְּדִי לַתֵּן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה.

קִרְבָּנוּ לִפְנֵי הָרַסִּינִי

כִּידוּעַ בַּתְּחִלַּת בְּרִיאַת הָעוֹלָם נִתֵּן הַנְּחָשׁ עֲצָה לַחֲנוּה לֶאֱכֹל מֵעֵץ הַדַּעַת, וְאִזּוּ הִטִּיל בָּהּ זֵה־מָא, וְלֹא רַק בָּהּ אֲלָא לְכָל הַבְּרִיּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וְעַל יְדֵי זֵה־מָא,¹²⁹ נִמְשָׁךְ לָהֶם עֲצָבוֹת, וְלָכֵן כְּתוּב בְּעֲצָבוֹן תִּאֲכַלְנָה, וְהָעֲצָבוֹת גּוֹרְמֹת לְהִסְתַּלְקוֹת הַשְּׂכִינָה, שְׂאִין הַשְּׂכִינָה וְהַנְּבוּאָה שׁוֹרָה מִתּוֹךְ עֲצָבוֹת, וּבִשְׁעָה שֶׁעָמְדוּ אֲבוֹתֵינוּ עַל הָרַסִּינִי פֶסְקָה זֵה־מָתָם, וְכִינּוּ שֶׁהוֹסְרָה זֵה־מָא מֵהֶם, וְכָל הַגּוֹפִים הָיוּ מִצְחָצְחִים כְּצִחוֹת מְלָאכִים עֲלִיוֹנִים, זָכוּ לְהַתְגַּלּוֹת הַשְּׂכִינָה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁרָאוּ עַל הַיָּם, כִּי אִזּוּ עֲדִין לֹא הוֹסֵר זֵה־מָא, וְכָאֵן כּוֹלֵם הָיוּ רוֹאִים וּמִסְתַּכְלִים בְּכַבּוֹד ה' וְכָל אֶחָד קִבֵּל כְּפִי הָרְאוּי לוֹ, וַיּוֹם הַזֶּה הָיָה שְׁמֻחָה לֵה' יוֹתֵר מִיּוֹם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, כִּינּוּ שֶׁכַּעַת קִבֵּל הָעוֹלָם קִיּוֹם¹³⁰ וּבִמְעָמֶד הָרַסִּינִי בָאוּ גַם כָּל בְּעָלֵי חַיִּים שֶׁבָּעוֹלָם, וְגַם מֵהֶם נִפְסְקָה זֵה־מָא חוּץ מִדְּגִים שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוּלִּים לִבֹּא בְּלִי מַיִם, וּבִגְלַל זֶה יִתְכַּן שֶׁלֹּא פֶסְקָה זֵה־מָתָם, לָכֵן אִי אֶפְשָׁר לְכַתּוּב תְּפִלִּין עַל עוֹרוֹת דְּגָיִם עַד שֶׁיִּבֹּא אֱלֹהֵינוּ וְיֹאמַר אִם נִפְסְקָה זֵה־מָתָם.

כָּפָה הָרַסִּינִי

כְּשֶׁקִּרְבוּ לְהָרַסִּינִי,¹³² לֹא רָצוּ יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה אֲלָא תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב בַּלְבָּד, וְרַק עִזִּי אָמְרוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, מִפְּנֵי שְׂאִין בָּהּ יִגִּיעַה נַצֵּר וְהִיא מַעֲט, וְלֹא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שִׁישׁ בָּהּ דְּקִדּוּקֵי מִצְוֹת קְלוֹת וְחִמּוּרוֹת וְהִיא עֲזָה כְּמִנּוֹת וְקִשָּׁה כְּשֶׁאֹל קִנְאָתָהּ וְאִין לֹמֵד אוֹתָהּ אֲלָא מִי שְׂאוּהֶב אֶת הַקִּבְּלָה לְבוֹ וּבְכָל נִפְשׁוֹ וּבְכָל מֵאֵדוֹ, וְכָל מִי שְׂאוּהֶב עֲשֶׂר וְתַעֲנוּג אֵינּוּ יְכוּל לְלַמּוֹד תּוֹרָה שִׁבְעִיפִי, שִׁישׁ בָּהּ צֵר גְּדוֹל וְנִדּוּד שְׁנָה, וַיֵּשׁ מְבַלָּה וּמִנְבֵּל עֲצָמוֹ עָלֶיהָ לְפִיכֶךְ מִתֵּן שְׂכָרָה לַעֲהָ"ב שִׁיזְפוּ לְאוֹר גְּדוֹל שֶׁבְּרָא הַקִּבְּלָה בְּיוֹם הָרָאוֹן וּגְנוּזוֹ לַעֲמִלֵי תּוֹרָה שִׁבְעִיפִי בְּיוֹם וּבְלִילָהּ, וּבְזִכּוֹתֵן הָעוֹלָם עוֹמֵד.

¹²⁹ שְׁעָרֵי קְדוּשָׁה לְרַח"ו ח"ב שְׁעַר ד'

¹³⁰ שְׁבַת קַמ'ו ע"א, זֶה־רַח"ב צד.

¹³¹ ר"ן שְׁבַת ק"ח

¹³² מִדְרַשׁ תַּנְחומא נח פֶּרֶק ג'

אָמַנְם פֿונֶת יִשְׂרָאֵל זָלֵא רָצוּ לְקַבֵּל תּוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה¹³³ לֵא הִתָּה אֵלֵא
מֵאֲהֶבְתֶּם אֶת ה' בְּאֶמְרָם: מִי יַעֲזוֹר כִּי לַעֲמוֹד בְּכָל דִּקְדוּקֵי תּוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה,
 וְלָמָּה נִשְׁגָּה תָמִיד עַל כֵּן אָמְרוּ כִּי טוֹב לָהֶם בַּתּוֹרָה שְׁבַכְתֵּב לְבַדָּה. אָבֵל כִּפָּה
 עֲלֵיהֶם הִקְבִּיָּה אֶת הָהָר כְּגִיגִית, כִּי שֶׁהָהָר¹³⁴ נִעְקָר מִמְּקוֹמוֹ וַעֲמַד בְּאֵוִיר, כִּי הָהָר
 מַחֲמַת קְדוּשַׁת הַשְּׁכִינָה שִׁשְׁרָתָה עָלָיו קָבֵל הִרְבֵּה חַיּוֹת, הִרְבֵּה יוֹתֵר מַחֲיֵית הַגּוֹף
 שְׁבָאָדָם, אָבֵל כָּל קְדוּשַׁת הָהָר שְׁמַחֲמַת זֶה עָמַד בְּאֵוִיר זָלֵא כְּדֶרֶךְ הַטָּבַע הִיָּה
 מַחֲמַת קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל, לְכֵן אִלֵּי הִקְבִּיָּה לְיִשְׂרָאֵל אִם מְקַבְּלִים אֶתֶם אֶת הַתּוֹרָה
 מוֹטָב וְאִם חֵס וְשָׁלוֹם תִּמָּאֲנוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, יִסְתַּלַּק הַחַיּוֹת מִן הָהָר, וְיִפּוֹל
 לַמָּטָה, וּמִמִּילָא שֵׁם תִּהְיָ קְבוֹרָתְכֶם.

וְכַאֲשֶׁר¹³⁵ גָּמְרוּ בְּלִבָּם בְּלִב שָׁלֵם לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה בְּשִׁלְמוֹת וּמִרְצוֹן, וַיִּתְּצֻבוּ
 בַּתְּחִיתָת הָהָר, מִצָּפִים לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, הָיוּ עוֹמְדִים עָרוּכִים הָאֲנָשִׁים לְבַד
 וְהַנְּשִׁים לְבַד, סָבִיב הָר סִינִי הָיוּ¹³⁶ עֹשִׂיִּים, וְלִזְכֹּר כֵּךְ אָנוּ שׁוֹטְחִים בְּזִמְנָנוּ עֹשִׂיִּים
 בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבִבְתֵּימִם.¹³⁷ מִשָּׁה רַבֵּנוּ נִגַּשׁ יוֹתֵר מֵאֲהָרֵן וְאֲהָרֵן יוֹתֵר מִן כָּל הַנָּשִׁים
 וְהָעָם כָּלֵל לֵא עָלוּ.

הַתְּגִלוֹת הַשְּׁכִינָה

נִגְלָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיִּרְדּוּ עִמּוֹ לְסִינֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִים רַבּוּא שֶׁל מְלֶאכִי הַשִּׁרְתָּ
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל¹³⁸ רָאוּ הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עַל אֶרְבַּע מַחְנוֹת מְלֶאכִים, עֲשׂוּיִים אֶרְבַּע
 דְּגָלִים, דְּגָל מִיכָאֵל, דְּגָל גַּבְרִיאֵל, דְּגָל נוּרִיאֵל, דְּגָל רַפָּאֵל.¹³⁹ הָהָר נִתְּלַשׁ מִמְּקוֹמוֹ,
 וַיַּעַל עֲשָׂנוּ כְּעֶשֶׂן הַכֶּבֶשֶׂן¹⁴⁰ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֲשֵׁךְ עָנָן וְעָרְפֵל, וַיִּתְּחַד כָּל הָהָר מֵאֵד,
 נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם, וַיִּכְנַס רֹאשׁ הָהָר בְּשָׁמַיִם, וְהָעָרְפֵל מְכֻסָּה אֶת הָהָר, הָר סִינִי עֲשָׂן
 כָּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ, וְהָיָה בּוֹעֵר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם.¹⁴¹ וַעֲנִן
 הָאֵשׁ, כִּי בָעוֹלָם הָיָה הַגִּשְׁמִי, הַמְּקוֹם הַכִּי מוֹבְדֵל מִתְּחוּם הָאָדָם הוּא הָאֵשׁ
 שְׂאִי אֲפֶשֶׁר לְבָרִיָּה לֵבֵא וּלְהַכְנִס בְּתַחוּמוֹ, וּכְדִי לְהַבְלִיט לַחוּשִׁים הַגִּשְׁמִיִּים
 רוֹמְמוֹת קִדְשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא קְדוּשׁ וְנוֹרָא, וְאִין מַחְשָׁבָה נִתְפַּסֶּת בּוֹ כָּלֵל,

¹³³ אלשיך הקדוש בפ' שושנת העמקים לשיר השירים פ"ב פ"ד

¹³⁴ פנים יפות ד"ה והגבלת

¹³⁵ אלשיך שמות י"ט ט"ז

¹³⁶ לבוש מלכות תצ"ד שגא' גם הצאן והבהר אל ירעו

¹³⁷ רש"י שמות פ"ט ט"ז

¹³⁸ אלשיך במדבר - פרק א פסוק א-ב

¹³⁹ פרקי דרבי אליעזר פרק מ"א, שה"ש רבה פ"ד פ"ה

¹⁴⁰ דברים ד' י"א

¹⁴¹ ח"י עולם פ"ז

התראה כבודו בתחומו של האש, כי יותר מזה אי אפשר לחושים הגשמיים להרגיש.¹⁴² לבני ישראל גבר החשק וההתלהבות באותה שעה, ורצו להתקרב תחת ההר. ואף שראו כי ההר בער באש, והיה להם להתרחק מפחד. אבל הם אבדו אז טבע הגוף ורצו לקראת האל קים, אלא שהגבול היה¹⁴³ אומר להם השמרו מעלות מפאן והלאה: וכל בני ישראל אכן לא עברו את הגבול¹⁴⁴ חוץ מגדב ואביהוא בני אהרן מרוב התלהבות התקדשו ונגעו בהר לכן נקנסה עליהם מיתה בעוה"ז¹⁴⁵ אלא של ארצה הקב"ה לערבב שמחת התורה והמתין לגדב ואביהוא עד יום חנכת המשכן. אבל זכו לחיי העוה"ב.

בני ישראל מבקשים שם יידיבר

כל העם ראים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק באותה שעה¹⁴⁶ ונדעזעו רעדו ופחדו, וחרדו חרדה גדולה ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אל קים פן נמות: כיון שראה משה את ישראל שהיו מתיראי כשהיה נגלה עליהם הקדוש ברוך הוא והיה מדבר עמם פיסן משה ואמר להם אל תיראו כי לבצעבור בסות אתכם בא האל קים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו ויעמד העם מרחק ומשה נגש אל הערפל אשר שם האל קים.

ההרים עולים ויורדים

ה' הרקין את השמים ושמי השמים¹⁴⁷ והציען על גבי ההר כמצע על המטה וירד פסא הכבוד עליהם. ובשעה¹⁴⁸ שהקדוש ברוך הוא נתגלה בהר סיני, נדעזעו ההר, ובשעה שהר סיני נדעזע, גם כל שאר הרי העולם נדעזעו, והיו עולים ויורדים, עד שהושיט הקדוש ברוך הוא ידיו עליהם והתנשבו, וקול יצא והכריז מה לך הים כי תנוס הירדן תסב לאחור, ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני צאן, והם השיבו ואמרו מלפני אדון חולי ארץ מלפני

¹⁴² העמק דבר דברים ד' י"א

¹⁴³ רש"י שמות פ"ט פ"ב

¹⁴⁴ רבנו בחיי פסוק י"ג.

¹⁴⁵ רש"י שמות כ"ד י'

¹⁴⁶ תנא דבי אליהו רבה פרק כב

¹⁴⁷ רש"י על שמות פרק יט פסוק כ

¹⁴⁸ זוהר חלק ב דף פד/א

אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, הֵהָכֵי הַצּוֹר אֲגַם מִים חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנוּ מִים: בְּאוֹתָהּ¹⁴⁹ שָׁעָה
שֶׁנִּגְלָה הַקִּבְיָה בְּהַר סִינַי הָיוּ רוֹאִים כָּל יִשְׂרָאֵל כְּמִי שְׂרוּאָה אֹר בַּעֲשָׂשִׁית
(מְנוּחָה בְּתוֹךְ זְכוּכִית) וַיִּמְאֹר הַהוּא הָיָה רוֹאָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֶה שֶׁלֹּא רָאָה
יִחְזַקְאֵל הַנָּבִיא.

בית המקדש זמני

הַר סִינַי הָיָה¹⁵⁰ כְּעֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זְמָנִי לְהַשְׁרָאָת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ וְהָיוּ
סְבִיבוֹתָיו חֲשֹךְ עָנָן וְעָרְפֶּל כְּעֵין מַחְצוֹת, וְעַל רֹאשׁ הַהָר הָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה
כְּמָקוֹם לְהַשְׁרָאָת הַשְׁכִּינָה, כְּעֵין בֵּית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מִשֶּׁה
רִבְנוּ עָלָה וְנִכְנַס לְפָנָיו מִשְׁלֹשׁ מַחְצוֹת חֲשֹךְ עָנָן וְעָרְפֶּל, לְתוֹךְ תַּחֲסוּם הָאֵשׁ,
כְּמָקוֹם לְהִבָּת שְׁלֵהֶבֶת יִיָּה וְהָיוּ רִגְלָיו עוֹמְדוֹת בְּהָר וְכָלוּ בְּתוֹךְ הַשָּׁמַיִם צוֹפָה
וּמִבֵּית כָּל מֶה שִׁישׁ בְּשָׁמַיִם, וְהַקִּבְיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ כְּאֵדָם שֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם חֲבָרוֹ
פָּנִים אֶל פָּנִים. אָמַר לוֹ הַקִּבְיָה לְמִשֶּׁה: רֵד אֶל הַמַּחֲנֶה וְהַעֲד בָּעֵם שֶׁלֹּא יִהְיֶה
אֶת מָקוֹם עֲמִידָתָם לְהִתְקַרֵּב יוֹתֵר מִהַגְּבוּל, וְאֲחִיכֶם אֲשַׁמְעֶה אֶת תּוֹרָתִי לְיִשְׂרָאֵל.
אֲבָל מִשֶּׁה רִבְנוּ טַעַן לֹא יוֹכֵל הָעָם לַעֲלוֹת כִּי אֲתָה כָּבֵד הַעֲדוּתָה בְּנוֹ לְהַגְבִּיל אֶת
הָהָר, וּבְאֻמַּת מִשֶּׁה צִדֵּק בְּטַעֲנָתוֹ, וּבְכָל זֶה אֲתָה צוֹנֵה ה' לְרַדֵּת לְהַתְרוֹת בָּהֶם,
וְהַטַּעַם, כִּי¹⁵¹ הָרִי לֹא הָיָה אֲפָשָׁר שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יַעֲמִדוּ כָל אֶחָד סָמוּךְ לַגְּבוּל, אֲלֵא
עָמְדוּ כְּמֶה שׁוֹרֹת זֶה אַחֵר זֶה, וְהַחֲשָׁשׁ הָיָה שְׁאֻמָּתָם שֶׁעָמְדוּ כְּחוֹק מִן הַגְּבוּל יִדְחֲקוּ
אֶת הָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים סָמוּךְ לַגְּבוּל, כִּי הָרִי הֵם לֹא הִזְהִירוּ לֹא לְדַחֵק אֶחָד אֶת
הַשָּׂנִי, וְעִיז יְבוֹאוּ אֵלָיו הַסְמוּכִים לְתוֹךְ הַגְּבוּל, וְלִכֵּן הָיָה צָרִיךְ לְהִזְהִיר אוֹתָם.
וּמִשֶּׁה¹⁵² יָרַד וְהִזְהִיר אוֹתָם, וּבְחֻמָּתוֹ הַעֲלִינָה הָעָמִיד אֶת כָּל אִישׁ וְאִישׁ לְפִי כֹחַ
שְׁכָלוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ שֶׁיִּכּוֹל לְהִתְקַרֵּב לְהַשִּׁי"ת יוֹתֵר, שְׂאֵם הָיוּ מִתְקַרְבִּים יוֹתֵר מִדְּאִי
לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְסַבֵּל יִתְרוֹן הָאוֹר, וְאֲחִיכֶם הַשָּׁמַיִם ה' אֶת תּוֹרָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל.

ה' ע"ז לעמו יתן

כְּשֶׁנִּתְּנָה¹⁵³ הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל נִזְדַּעְזְעוּ כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ, וְנִתְקַבְּצוּ אֲצֵל בְּלָעַם הָרָשָׁע
וְאָמְרוּ לוֹ שְׂמָא מִבּוֹל מִבִּיא לְעוֹלָם אוֹ עוֹלָם גָּדוֹל כְּבָרָאשׁוֹנָה, בְּלָעַם הָרָשָׁע פִּתַּח
לְבָנָי בְּלִיעַל וְדָבָר הַשִּׁיב אֶל תִּירָאוֹ מַלְכֵי אֲדָמָה וְאֵל תִּבְהִילוֹ רוֹזְנֵי אֶרֶץ שׁוֹכֵן

¹⁴⁹ זוהר חלק ב דף פב/א

¹⁵⁰ ח"י עולם פי"ז

¹⁵¹ פנים יפות ד"ה ויאמר ה' אל משה רד העד וגו'

¹⁵² הפלאה בפתיחה אות ו'

¹⁵³ פסוקתא רבתי פרשה כ

שחקים בכבודו נגלה על בניו ברחמים והופיע לתת לעמו תורה וחקמה ומוסר לידידיו.

פרק ו'

קול ה' ¹⁵⁴ ח' צב להבות אש

אנ' כי ה' אל' קיך

כשיצא קול ראשון מפי ה' יתברך, ¹⁵⁵היו נצוצי אש וכפרקים, וכאבוקות אש מימינו ומשמ' אלו, הדיבור פרח וטס באויר השמים, עד שנתגשם למטה ונראה במחנה ישראל ואחר כך נחקק על הלוחות שהיו נתונים בידיו של משה, ונהפך בהם מצד לצד, שהיו פתובים משני עבריהם, ואז צווח ואמר: עמי בני ישראל אנ' כי יה' זה אל' ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". והיה הקב"ה מביט ¹⁵⁶בכל אחד ואחד מישראל ואומר אנ' כי ה' אל' קיך, והיה הדיבור ¹⁵⁷עצמו מחזר על כל אחד ואחד מישראל ואומר לו מקבלני את עליך? כך וכך מצות יש בי! כך וכך דינין יש בי! כך וכך עונשין יש בי! כך וכך גזרות יש בי! כך וכך מצות יש בי! כך וכך קלין וחמורין יש בי! כך וכך מתן שכר יש בי! והוא אומר הן והן מיד הדיבור נושקו על פיו, פירושו שפזכות ¹⁵⁸קבלת פיו שאמרו הן על כל דבור ודבור היתה קדושת הדיבור מתדבקת עם נפשו וממלאה שפע קדושה וזהו אומרו נושקו על פיו ועל זה כתוב בפסוק השירים ישקני מנשקות פיהו.

החיים מתו, והמתים חיו

באותה שעה ¹⁵⁹השמים והארץ רעשו ממנו, הימים והנהרות ברחו, וההרים והגבעות נתמוטטו וכל האילנות כרעו, והמתים בשאול חיו ועמדו על רגליהם, וכל הנשמות העתידים להבראות עד סוף כל הדורות, וגם הנשמות של הגרים

¹⁵⁴ תהילים פרק כט

¹⁵⁵ תרגום יונתן

¹⁵⁶ פסיקתא פכ"א, ובהגש"פ ע"פ לחמא עניא והלילא דפסחא לר' שמואל אהרן רובין אבד"ק קורטשין - הובא בשמו שם בעמוד ק"ל, לפרש מאמר זה דיש הרבה דרכים בעבודת ה' והוא משל לפלטין של מלך שיש בו הרבה פתחים ויש שנודע להם פתח זה ולא אחר, ונדמה לו שרק הוא יבא אל המלך ולא חבירו, ואינו נכון כי כל אחד יבא אל המלך בפתח הנודע לו ולכן תיכף ראשית דברי הש"ת פתח באנוכי ה' אלקיך אל כל אחד ואחד מישראל שאנוכי ה' אלקיך בפתח שלך, וכל אחד יהא כוונתו בעבודת הש"ת לאהבה אותו ולדבקה בו, [ולא לסתור דרך של חבירו].

¹⁵⁷ שיר השירים רבה א' י"ג

¹⁵⁸ אלשיך תהלים פ"א פסוק י"א הובא בעץ יוסף

¹⁵⁹ פדר"א שם

שְׁעִתִּידִים לְהַתְגִּיר,¹⁶⁰ שֵׁשׁ עֶמְדוֹ עִמָּהֶם בְּהַר סִינִי. וְכָל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ שֶׁנִּמְצְאוּ בְּסִינֵי הַנּוֹלָדִים וְאֲשֶׁר עָדִין ל' אֵינוֹ בְּעוֹלָם קָבְלוּ כָּל אֶחָד חֲלָקוֹ בַּתּוֹרָה כָּל אִישׁ לְפִי בְּחִינָתוֹ וְהוּא מֵה שֶׁמִּחְדָּשׁ כָּל תַּלְמִיד חֶכֶם וְכָל תַּלְמִיד וְנִתֵּן בַּתּוֹרָה, וְגַם כָּל הַנִּבְיָאִים הַעֲתִידִים לְהַתְנַבְּאוֹת בְּכָל דּוֹר וְדוֹר קָבְלוּ נְבוֹאָתָם בְּהַר סִינִי אֲלֵא שְׁכָל אֶחָד נִשְׁתַּלַּח בְּזִמְנוֹ.

תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ

כְּשֶׁיֵּצֵא הַדִּיבּוֹר מִפִּי הַקַּב"ה¹⁶¹ חָזְרוּ לְאַחֲרֵיהֶן שְׁנַיִם עָשָׂר מִלִּין וַיִּצְאָה נִשְׁמָתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "נֶפֶשׁ יִצְאָה בְּדַבְּרוֹ"¹⁶² וַאֲפִילוֹ הַמְּלָאכִים שֶׁהָיוּ עִם צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל חָזְרוּ עִמָּהֶם י"ב מִל שֶׁהֵם ג' פְּרָסָאוֹת מְקוֹם מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל וְחָזְרוּ כּוֹלָם בְּבֵת אַחַת מִמְּקוֹם עֲמִידָתָם י"ב מִל. נֶאֱכָל¹⁶³ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְאַהֲרֹן וְכִנְיֹ, וְשִׁבְעִים זִקְנִים וְשָׂאָר צַדִּיקִים ל' אֲמָתוֹן.

בָּאָה¹⁶⁴ הַתּוֹרָה לְפָנֵי הַקַּב"ה וְאַמְרָה: לְמִי נִתְּנִי לְחַיִּים אוֹ לְמֵתִים? וְכִי לְחַיִּים חִכְתִּי שְׁנֵי אֲלָפִים שָׁנָה טָרָם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, לְחַיִּים כָּתוּב בָּהּ וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּתוֹכָם. וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לְאַמ"ר. כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים. אִיפֹה הֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל? בְּאוֹתָהּ שְׁעָה¹⁶⁵ הוֹרִיד הַקַּב"ה טַל שֶׁעֲתִיד לְהַחְיֹת בּוֹ אֶת הַמֵּתִים, וְהַתּוֹרָה הַחֲזִירָה אֶת נִשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אַחַת וְאַחַת לְמִקְוָמָהּ, הַתּוֹרָה אֶחָדָה בְּנִשְׁמוֹת לְהַחְזִירָן לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ, כִּי הַתּוֹרָה מִמֶּשׁ הַשִּׁיבָה אֶת נֶפֶשׁ.

מְלָאכֵי צְבָאוֹת

כָּל דִּיבּוֹר וְדִיבּוֹר שֶׁיֵּצֵא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָזְרוּ יִשְׂרָאֵל לְאַחֲרֵיהֶן שְׁנַיִם עָשָׂר מִל וְהָיוּ מְלָאכֵי הַשֶּׁרֶת מְדַבְּרִין אוֹתָן פִּי הָיוּ עוֹזְרִים לָהֶם לְהִתְקַרֵּב מְעַט כִּיּוֹן שֶׁהָיוּ חַלְשִׁים, כְּמוֹ שֶׁאֲשָׁה עוֹזֶרֶת לְבָנָהּ בְּתַחֲלִילַת הַלּוּכּוֹ. וּבְדִבּוֹר הָרֵאשׁוֹן נִתְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם כּוֹלּוֹ בְּשָׁמַיִם [הַכֹּנֶנָה¹⁶⁶ לַע"נ הַנֶּפֶשׁ מַעֲיִן עוֹלָם הַבָּא] אַחֲ"כ הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּחַ מְאֻצְרוֹתָיו וְהַעֲבִירוֹ לְגַן עֵדֶן, וְכֵן הָיָה בְּכָל הַדְּבָרוֹת

160 מדרש רבה שמות פרשה כח פסוק ו, אלשיך שיר השירים ג' ח'.

161 שבת פח:

162 חידושי המלבי"ם על הש"ס שם

163 מדרש תלפיות ענף הרים, בשם מהר"ש יפה.

164 זהר ח"ב דף פ"ה

165 שבת פח:

166 ח"י עולם פי"ז

ה'ראשונות¹⁶⁷ שֶׁהיוּ פורחים ברוח לגן עדן, עד שָׁבָאוּ הַבְּשָׁמִים שֶׁל הַדִּיבוֹר
הָאֲחֵרוֹן שֶׁהוּא הָיָה קָנִים לַעֲדֹ וּמִמֶּנּוּ נִתְּמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם בְּשָׁמִים.

אֵתָהּ¹⁶⁸ הָרֵאָתָה לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֵל קָיָם

כְּשֶׁנָּתַן¹⁶⁹ הַקִּבְיָה אֶת הַתּוֹרָה, פָּתַח לָהֶם שְׁבַעַה רְקִיעִים, וּכְשֶׁם שֶׁקָּרַע אֶת
הָעֲלִיּוֹנִים כִּךְ קָרַע אֶת הַתַּחְתּוֹנִים שֶׁפָּתַח לָהֶם שְׁבַעַה אֲרָצוֹת וְרָאוּ שֶׁהוּא יְחִידִי,
לִכְךָ נֶאֱמַר אֵתָהּ הָרֵאָתָה לְדַעַת וּגו'. אָמַר לָהֶם הַקִּבְיָה: רְאוּ, אֵתָם עָדִי שְׁאִין כְּמוֹנִי
בַּמְרוֹמִים וּבָאֶרֶץ, רְאוּ שְׁאִנִּי אֶחָד וְנִגְלִיתִי עֲלֵיכֶם בְּכַבּוּדִי וּבַתְּפָאֶרֶתִי, אִם יֵשׁ
אָדָם שֶׁיֵּאמַר לָכֶם עֲבֹדוּ אֵל הַיָּם אֲחֵרִים, אֶמְרוּ לוֹ: וְכִי יֵשׁ אָדָם שֶׁרוֹאֶה אֶת
בוֹרְאוֹ פָּנִים בְּפָנִים בְּכַבּוּדוֹ וּבַתְּפָאֶרֶתוֹ וּבְגִבוּרָתוֹ וְיִנְיָהוּ וְיִלְךְ לַעֲבֹדֹת כּוֹכָבִים?
רְאוּ שְׁאִנִּי פְדִיתִי אֶתְכֶם מִבֵּית עֲבָדִים, וְאִנִּי הוּא שֶׁקָּרַעְתִּי אֶת הַיָּם לִפְנֵיכֶם,
וְהַעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם בִּיבְשָׁה, וְאוֹיְבֵיכֶם בַּמְצוּלָה הַטְּבַעְתִּי.

יִשְׂרָאֵל מִבְּקָשִׁים לְשִׁמוּעַ מִפִּי מֹשֶׁה

כְּשֶׁצָּצָא קוֹל שִׁנִּי, "לֹא יִהְיֶה לָךְ אֵל הַיָּם אֲחֵרִים עַל פְּנֵי" שׁוּב יֵצֵא נִשְׁמָתוֹ
וְשׁוּב תִּיּוֹ וְעַמְדוֹ עַל רִגְלֵיהֶם, אִזּוֹ¹⁷⁰ בָּאוּ אֵל מֹשֶׁה וְאָמְרוּ לוֹ: ¹⁷¹נִפְשָׁנו חוֹלֵת אֶהְיֶה
לָהּ, וְרוֹצִים לִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה, אָבֵל אֲנַחְנוּ מִפְּתוּדִים שְׁנֵמוֹת כִּי תִּאֲכַלְנוּ הָאֵשׁ
הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם יִסְפִּים אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַת אֶת קוֹל ה' אֵל קִינּוֹ עוֹד וְנִמְתְּנוּ: וְלִכְךָ
קִבְּלוּ אֵתָם אֶת דְּבָרֵי ה' מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, וְסִמְכוּנִי בְּדִבְרֵי תוֹרָה אֲשֶׁר בָּהֶם נִתְבַּסֵּם
הָעוֹלָם, וְאֵתָם תְּפָרְשׁוּ לָנוּ אֶת הַמִּילִים הַקְּדוֹשׁוֹת הַעֲרֻבוֹת לְחִפִּי כְּתוּבִיתִי גֵן עֵדֶן,
וְנִהְיֶה עֲסוּקִים בָּהֶם אוֹלֵי נִרְפָּא בָּהֶם כִּי נִפְשָׁנו חוֹלֵת אֶהְיֶה. אָמַר ה' לְמֹשֶׁה
שְׁמַעְתִּי אֶת קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַיךְ הִיטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבְרוּ: מִי יִתֵּן

¹⁶⁷ עוללות אפרים ח"ב אות קכ"ג ומפרש שם הכוונה ליראת שמים

¹⁶⁸ בשעה שהגיעו ימי משה ליפטר מן העולם וכו' אמר משה: רבש"ע, דבר אחד אני

מבקש ממך לפני מותי שאכנס ויבקעו כל השערים שבשמים ותהומות ויראו שאין זולתך,
מנין שנא' (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך וגו' אמר לו הקב"ה אתה אמרת ואין
עוד אף אני אומר ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וגו' לכל האותות והמופתים וגו' ולכל
המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל: (דברים רבה יא ח').

כל זה נכתב לנו בתורה שנדע שגם בגלות נוכל לבקש אלקותו ית"ש ולכן פתח לנו הקב"ה
הרקיע וזכינו לשמוע קול אלקים חיים זה עדות על כחן של בני"ה הדבקים בה'. (שפת אמת
ואתחנן תרס"ד)

¹⁶⁹ רש"י דברים ד לה

¹⁷⁰ שיר רבה א' ט"ו

¹⁷¹ תרגום שיר השירים פ"ב ה' ע"פ יין הטוב.

וְהָיָה לְכִבְּכֶם זֶה לְהֵם לִירְאָה אֲתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעַלְמֵם:

וְאָכֵן ה' אָמַר לְמֹשֶׁה אֶת שְׁאֵר הַדְּבָרוֹת וְאָף שִׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ אֶת קוֹל ד' לֹא הִשְׁיִגוּ בִּיאֹוֹר עֲנִינּוֹ אֲלֵא עֲ"י מֹשֶׁה, וְהָיָה מֹשֶׁה מְדַבֵּר וּמְשַׁמֵּעַ הַדְּבָרוֹת לִישְׂרָאֵל, וְהַקְבִּי"ה מְסִיעַ לְתֵת בּוֹ כֹחַ לִהְיוֹת קוֹלוֹ מְגִבִּיר וְנִשְׁמַע, וְכֵךְ הִשְׁמִיעַ אֶת כָּל עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת.

וַיִּשְׁמִיעֵנִי בְּרַחֲמָיו שְׁנִית

מֹשֶׁה¹⁷² רָבֵנו הַצִּטָּעַר כִּי בַתְּחִלָּה שָׁשְׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרוֹר מִפִּי ה' נִעְקָר מִלִּבָּם יִצָּר הָרַע, וְנִתְקַעָה הַתּוֹרָה בְּלִבָּם בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא הָיוּ שֹׂכְחִים אוֹתָהּ. וְכִינּוּ שִׁבְקָשׁוּ לְשִׁמּוֹעַ מִפִּי מֹשֶׁה מִיֵּד חֲזָר יִצָּר הָרַע לְמִקּוּמוֹ, וְחֲזָרוּ לִהְיוֹת לְמַדִּים וּשְׂכָחִים חֲזָרוּ עַל מֹשֶׁה וְאָמְרוּ לוֹ מֹשֶׁה רָבֵנו לְוָאֵי יִגְלָה לָנוּ פַעַם שְׁנִיָּה הַלְוָאֵי יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ לְוָאֵי יִתְקַע תִּלְמוּד תּוֹרָה בְּלִבָּנוּ כְּמוֹת שְׁהִיָּה, אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: עֲכָשׁוּ כְּכָר לֹא נִזְכָּה לָזֶה, אָבָל לְעֵתִיד לְבֹא יוֹסִיף ה' שְׁנִית יָדוֹ לְגִלוֹת לָנוּ אֶת כְּבוֹדוֹ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא, לְלַמֵּד אֶתְכֶם אֶת הַתּוֹרָה וַיִּשְׁמִיעֵנִי בְּרַחֲמָיו שְׁנִית לְעֵינַי כָּל חֵי, וַיִּרְאוּ כָל הָעוֹלָם אֲשֶׁר פִּי ה' יְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ אֵלֵינוּ פָּנִים אֶל פָּנִים בִּיתֵר שְׁאֵת וּבִיתֵר עוֹז מִמָּה שְׁהִיָּה עַל הַר סִינַי, וְאָז יִתְקַים בָּנוּ הַפְּסוּק וְהַסִּירוֹתֵי אֶת לֵב הָאָכֵן מִבְּשָׂרְכֶם:

מֵאֲכִלִי חֵלֶב

אַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה¹⁷⁵ בַּתְּשַׁעָה שְׁעוֹת בַּיּוֹם חֲזָרוּ לְאַהֲלֵיהֶם, וְשִׁבְתוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שִׁבְתַּת שְׂמִיחִים בְּשִׁמְחַת הַחֵג, שְׁזָכוּ לְשִׁמּוֹעַ קוֹלוֹ שֶׁל הַקְבִּי"ה וְאָז¹⁷⁶ נִתְבָּרְכוּ כָּל יִשְׂרָאֵל, לְכֹלם נוֹלַד בְּאוֹתָהּ שְׁנָה בֵּן זָכָר, וּמֹשֶׁה רָבֵנו עָלָה לְשִׁמְיָם לְקַבֵּל אֶת הַלּוּחוֹת וּשְׁאֵר הַתּוֹרָה. וְכִינּוּ¹⁷⁷ שִׁקְבְּלוּ הַתּוֹרָה, כִּי בַעֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת שָׁשְׁמְעוּ נִתְגַּלָּה לָהֶם כָּל חֵלְקֵי הַתּוֹרָה, לְכֹן כְּשִׁירְדוּ מִן הָהָר לְבֵיתָם לֹא מָצְאוּ מַה לֶּאֱכֹל

¹⁷² רש"י על דברים פרק ה פסוק כד, והרבה נתקשו בזה דהא הקב"ה אמר הטיבו אשר דברו, ופירשו שלפי מדרגתם הטיבו, אלא שמשנה נצטער למה היו במדרגה כזה, ובספר זכרון מאיר להרב ד. מ. רובמן אות קצ"ו כתב ואפשר לבאר את זה על פי המסופר על הגר"א ז"ל שלמד עם תלמידיו ושמעו התלמידים רעם וברכו "שכחו וגבורתו מלא עולם" אמר להם אח"כ אם שמעתם טוב שברכתם אבל למה שמעתם אני לא שמעתי פירוש היה

לכם ללמוד כ"כ בעיון שלא תשמעו את הרעמים

¹⁷³ שיר השירים רבה פ"א פט"ו

¹⁷⁴ ספר הברית ח"א כתב יושר עמוד שע"ד

¹⁷⁵ פרקי דרבי אליעזר פרק מה

¹⁷⁶ שבת פ"ט: במצות שובו לכם לאהליכם.

¹⁷⁷ משנה ברורה תצ"ד סק"י"ב כמו שכתב רב סעדיה גאון שבעשרת הדברות כלולה כל התורה

תקף, כי אם מאכלי חלב, כי לבשר צריך הכנה רבה לשחוט בספין בדוק באִשׁר
צוה השם לנקר חוטי החלב והדם, ולהדיח למלח ולבשול בכלים חדשים, כי
הכלים שהיו להם מקדם שפשלו בהם באותו מעת לעת נאסרו להם על כן בחרו
להם לפי שעה מאכלי חלב ואנו עושין זכר לזה ואוכלים מאכלי חלב בשבועות.

הלוחות

ל'א זכה¹⁷⁸ משה רבנו עליו השלום לקבל את התורה, עד שהתענה ארבעים יום
וארבעים לילה, וכשהיה¹⁷⁹ משה רבנו במרום הראו לו על כל דבר ודבר שבתורה
מיט פנים לאסור ומיט פנים להתיר, ושאל להקב"ה על זה ואמר שיהא זה מסור
לחכמי ישראל שכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם.¹⁸⁰ לסוף ארבעים יום
כשבני ישראל עשו את העגל, התחילו המלאכים אומרים לפני הקדוש ברוך
הוא, רבש"ע ל'א כך אמרנו לך, ש'ל'א תתן להם את התורה, הרי אינם יכולים
לקימה,¹⁸¹ באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפג'ע במ'שה, עשה הקב"ה
קלסטרין של פניו של משה דומה לאברהם אמר להם הקב"ה אין אתם מתביישים
הימנו ל'א זהו שיירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו?¹⁸² וכי אתם פן מקיימים את
התורה? תינוק של ישראל מקימה יותר מכס, יוצא מבית הספר אם היה אוכל
בשר, אינו אוכל¹⁸³ חלב, ואתם פשנשלתם אצל אברהם הביא לפניכם בשר
וחלב כאחת ואכלתם. וכך ירד משה רבנו עם הלוחות.

לוחות¹⁸⁴ הראשונות היו מעשיו ותפריך שגם גוף הלוחות היו רוחני, אבל השניות
אמר השי"ת למשה פסל לך שפסול האבנים פתקנם היה ע"י משה, ורק פתיבת
התורה היה ע"י השי"ת שהגוף היה גשמי.

כל אותו¹⁸⁵ הדור ששמעו קולו של הקב"ה בהר סיני זכו להיות כמלאכי השרת
ול'א משל בהם כל מיני פנים, ובמותם ל'א שלטה בהם רמה ותולעה אשריהם
בעולם הזה ואשריהם לעולם הבא.

¹⁷⁸ שערי קדושה ח"ב שער ד'

¹⁷⁹ ריטב"א עירובין יג' ומי"ם שם ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם סוד בדבר.

¹⁸⁰ פסיקתא רבתי פרשה כה

¹⁸¹ שמות רבה כח א'

¹⁸² פסיקתא שם, ועין שו"ט ח' שזה היה כשעלה באחרונה לקבל לוחות שניות.

¹⁸³ עד שירחץ ידיו מן הבשר

¹⁸⁴ שער מאמרי רז"ל לרח"ו פרקי אבות פ"ו

¹⁸⁵ פרקי דר"א פמ"א

אמר הקב"ה ¹⁸⁶ לְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי קוֹרֵיךְ אֶת הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת בְּכָל שָׁנָה וְאֲנִי מַעֲלָה עֲלֵיכֶם כָּאִילוֹ אֲתֶם עוֹמְדִים לִפְנֵי הָרַי סִינִי וּמִקְבְּלִים אֶת הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינִי אֵימָתִי בַּח דָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי.

אמר ¹⁸⁷ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי: אֱלֹהֵי הָיִתִּי עוֹמֵד עַל הָרַי סִינִי בַּשָּׁעָה שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הָיִתִּי מִבְּקָשׁ מֶה' שִׁיבְרָא לְבֵן אָדָם שְׁתֵּי פִיּוֹת, אֶחָד שֶׁיִּלְמַד בּוֹ תּוֹרָה וְאֶחָד שֶׁיִּדְבַּר בּוֹ צִרְכָּיו, אַח"כ קָזַר בּוֹ וְאָמַר: אִם בָּפָה אֶחָד אֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לַעֲמוּד בּוֹ בְּשִׁבִּיל הַלְשׁוֹן הָרַע שֶׁמִּדְבַּר, אִילוֹ הָיָה שְׁתֵּים עַל אַחַת פֶּמָּה וְכַמָּה.

פרק ז'

עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת

אֲנִי כִי ה' אֵל קִיךְ

מִצְוָה ¹⁸⁸ רִאשׁוֹנָה - מִצְוַת עֲשֵׂה. מִצְוָה זוֹ הוּא יִסּוּד הַיְסוּדוֹת לְכָל עֲנִינֵי תּוֹרָה וְעִבּוּדֵת ה', וְהוּא הַצְּוִי בְּהֶאֱמַנַת הָאֱלֹקִים, ¹⁹⁰ שֶׁנֶּאֱמַר שִׁישׁ אֱלֹהִים אֶחָד בְּעוֹלָם שֶׁהִמְצִיא כָּל הַנִּמְצָאוֹת וּמִחְפָּצוֹ וּרְצוֹנוֹ הוּא כָּל מֶה שֶׁהוּא עֹשֶׂה, וְשֶׁהָיָה, וְשֶׁהָיָה לַעֲדֵי עַד, וְשֶׁהוּא הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְנָתַן לָנוּ הַתּוֹרָה, וְזֶהוּ מִצְוַת עֲשֵׂה דְכַתִּיב "אֲנִי כִי ה' אֵל הַיֵּךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ וְגו'". פִּירוּשׁוֹ תִּדְעוּ וְתִאֲמִינוּ שִׁישׁ לַעֲוֹלָם אֱלֹהִים

¹⁸⁶ ילקוט שמעוני שמות - פרק יח - רמז רעא

¹⁸⁷ ירושלמי ברכות פ"א ה"ב

¹⁸⁸ יש להתבונן למה לא אמר אנכי ה' אשר בראתי שמים וארץ, הימים וכל אשר בהם, ושמי השמים, וכל העולמות כולם. כי הרי כל הנסים ונפלאות של יציאת מצרים אין נחשבים למאומה נגד מעשה גדולות ופלאות של הקטן שבבריאה.

והחסבר לכך הוא: כי מיום בריאת העולם לא התראה והתגלה בעולם כי אם סדר הבריאה וההנהגה בדרך הטבע, וההנהגה הזאת שייכת לכל העמים תחת כל השמים, אבל אותנו לקח ה' ויוציא אותנו מבור הבחול ממצרים להיות לו לעם נחלה, כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, וכעת הופיע אור ה' בהתגלות ובפרסום רב לעיני כל העם, מקטן ועד גדול שש מאות אלף איש לבד מנשים וטף, בקולות וברקים וענני כבוד, ולמדנו את כל התורה והמצוות, שעל ידן נזכה להשגחה פרטית מאתו יתברך, וכרת אתנו ברית חדשה עליה, שמן אז והלאה עד עולמי עד, יתנהג עמנו בהשגחה מיוחדת על פי מעשנו בדרכי התורה והמצווה, שאם נקיימה ייטיב לנו, ואם ח"ו לא נקיים ירע לנו, וכל זה בין בעולם הזה ובין בעולם הבא, ולזה אמר "אנכי ה' - אנכי רב הרחמים והיכולת להנהיג את הכל". "אלקיך" אני מייחד את הנהגתי בהשגחה מיוחדת אליך עמי ישראל, ואני מוציא אותך מהנהגה הכללית של דרך הטבע. והראיה לכך "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", הרי כל הנסים ונפלאות של יציאת מצרים מוכיח שאין הקב"ה מתנהג עמנו בדרך הטבע. (יד הקטנה שער התורה פרק א' אות ג' ו' י"ז, פ"ב אות ד' - ז').

¹⁸⁹ הרמב"ם בתחילת יסודי התורה כתב: יסוד היסודות ועמוד החכמות וכו'.

¹⁹⁰ ספר החינוך מצוה כה, והובא במ"ב ס' א'

המשגיח שהרי הוצאתיך מארץ מצרים. ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. והעובר עליה אין לו חלק וזכות עם ישראל.

ואף שכל ישראל בחזקת מאמינים, עם כל זה יש לדעת שכשאדם עובר על איזה עברה אפילו בהרהור, בודאי אינו שלם באמונה זו באמת בהתגלות לבו, כי אם היתה האמונה תקוע בלבו שה' יתברך מל'א כל הארץ כבודו, ואין מקום פנוי ממנו, והאדם הבריה קטנה מעוטה בדעת, יתוש קטן, עומד בהיכל המלך, והוא צופה ומביט עליו, איך ימלאנו לבו להמרות עיני כבודו, ופשיטתו האדם בזה יתמלא חיל ורעדה על חטאיו אשר חלפו ועברו עליו.

ל'א יהיה לך

של'א נאמין¹⁹² בשום אל'הים זולתו שנאמר "ל'א יהיה לך אל'הים אחרים על פני" ונאפילו מודה שהקדוש ברוך הוא שולט על הכל רק שינדמה בדעתו שמסר הנהגת העולם למלאך או לכוכב הרי זה מודה בעבודה זרה ועובר על "ל'א יהיה לך אל'הים אחרים על פני" אלא נאמין שהקדוש ברוך הוא בעצמו ובכבודו משגיח בכל העולמות ואין לשום נברא כח לעשות דבר בלתי רצונו. ואין לאדם חלק¹⁹³ בתורת משה רבנו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין בנחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון.

כשאדם¹⁹⁴ עובר ח'ו על איזה לאו משס"ה לאוין, נותן כח לסט"א שהוא שורש העבודה זרה ועי"ז הוא מכניע ראשו תחת עבודה זרה ח'ו, א"כ עובר על ל'א יהיה לך אל'הים אחרים ואין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח נשטות שסובר בעברו העברה שאין זה עבודה זרה, כי אם הנה יודע באמת שהוא עבודה זרה ל'א יהיה עושה אלא שהוא טועה שאין זה עבודה זרה ול'א ידע כי בנפשו הוא ולכן אמר הש"י מפיו כלל התורה, אנ"כי - כלל העשין, ול'א יהיה לך - כלל ה - ל'א תעשה ואח"כ פירש הפרטיים ע"י משה נביאו נאמן ביתו

ל'א תשא את שם ה' אל'היך לשוא

¹⁹¹ דרך פקודיך מצוה כ"ה

¹⁹² ספר החינוך כ"ו והובא במ"ב ס"א

¹⁹³ רמב"ן שמות פ"ג פט"ז

¹⁹⁴ דרך פקודיך כ"ו

כל העולם¹⁹⁵ כולו נדעזעזע בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא בסיני ל'א תשא את שם ה' אל קיך לשוא שכל עברות שבתורה נאמר בהן נקה וכאן נאמר ל'א נקה ושל'א נתן למחילה¹⁹⁶ כינוי שגורם רעה לכל העולם, וכל עברות שבתורה נפרעין ממנו, וכאן ממנו וממשפחתו ומכל העולם כולו, וכל עברות שבתורה אם יש לו זכות תולין לו שנים ושל'שה דורות, וכאן נפרעין מיד.¹⁹⁷ ואילו ל'א היה ביש'ראל רק זאת העברה לבדה תספיק להאריך הגלות ולהוסיף מכה על מכותנו. ומעשה¹⁹⁸ היה בינאי המלך שהיו לו עשרת אלפים עירות בהר המלך וכולם חרבו על שבועת אמת והיא של'שוא. כיצד? אדם אומר לחברו בשבועה שאני הולך למקום פלוני ואוכל ואשתה כך וכך, וכן כל דבריהם, ומקיימים שבועתם, וכולם נחרבו. ומה הנשבע באמת כך, הנשבע לשקר על אחת כמה וכמה.

כל¹⁹⁹ המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמם לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא, ואסור לענות אחריו אמן. ותדע²⁰⁰ שמקובל בידינו מחכמי אמת באם האדם אינו נזהר מלהרהר בתורה במבואות המטנפות אזי מזדמנים בפיו כל'א הודע הזכרת שם שמם וברכות לבטלה על כן יזהר האדם מאד בזה.

זכור את יום השבת לקדשו

בדברות הראשונות²⁰¹ נאמר זכור, ובשניות נאמר שמור, דעל ידי נס נאמר בדבור אחד, ובתיבה אחת, ובשמיעה אחת נשמעו. ויש לדעת²⁰² כי משש מאות ושל'ש עשרה מצות שנצטוו ישראל, אין לך שום מצוה שתהא אות ועדות, כי אם של'ש מצות, והם מילה ושבת

ותפלין, שנכתב בשלשון אות, והם שלשון אות ועדות לישראל שהם עבדים להקב"ה ועל פי שנים עדים יקום דבר, כל אחד מישראל אינו יהודי שלם אלא אם כן יש לו שני עדים שהוא יהודי, לכן בשבת ויום טוב שנקרא שבת, ושבת נקרא אות, פטור אדם מלהניח תפלין, כי די שיש לו שני עדים שהוא יהודי, עדות

¹⁹⁵ שבועות דף לט.

¹⁹⁶ כלי יקר

¹⁹⁷ אבן עזרא - שמות כ' ז'

¹⁹⁸ תנחומא ויקרא ז', רבנו בחי" הקדמה לפ' מטות.

¹⁹⁹ שלחן ערוך סי' רט"ו ס"ד

²⁰⁰ דרך פקודין מצוה ל' חלק הדיבור אות ח'

²⁰¹ רש"י בפ' ואתחנן.

²⁰² מו"ג עשין ג'

שֶׁבֶת וְעֵדוּת מִיָּלָה, אָבֵל בַּחֹל חַיִּיב כָּל אָדָם לְהִנִּיחַ כְּדֵי שְׂיֵהָא לוֹ שְׁנֵי עֲדִים אוֹת²⁰³ תְּפִלִּין עִם אוֹת הַמִּיָּלָה.

ופי'²⁰⁴הַמְצִיגָה זְכוּר - תָּנוּ לֵב לְזִכּוֹר תְּמִיד אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת שְׂאֵם נִזְדָּמָן לָךְ חֲפִץ יָפָה תִּהְיֶה מְזַמֵּן לְשַׁבָּת,²⁰⁵ וְטוֹב שִׁי אִמֵּר עַל כָּל דְּבַר שְׁקוּנָה זֶהוּ לְכָבוֹד שַׁבָּת כִּי הַדְּבוּר הוּא פּוֹעֵל הַרְבֵּה בְּקִדְשָׁהּ

הָרָה"ק מֵאַפְטָא זִי"ע²⁰⁶ פִּרְשׁ הַמְדַּרְשׁ פְּלִיאָה - יִשְׂרָאֵל אֵינָם יוֹדְעִים הַשְׁכָּר שְׂמִיגִיעַ לָהֶם עֲבוּר נִקְוֵי הַמְנַעְלִים בְּעֶרְב׃ שַׁבָּת שְׂנֵאָמֵר מֵהַ יָפוּ פְּעָמֶיךָ בְּנַעֲלִים הַהִ"ד וְיִקְרָא וְגו' בַּיּוֹם הַהוּא לְכָכִי וּלְמִסְפָּד וּלְקִרְחָה וּלְחֶגֶר שָׁק: וּפִי' הָרָה"ק מֵאַפְטָא דְּבָבוּא הָאָדָם אַחֵר מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּבִידּוֹ אֵין כָּל כִּי אִם מִצָּנָה אַחַת קִטְנָה זֹו שְׂנִיקָה מְנַעֲלִיו בַּע"שׁ לְכָבוֹד שַׁבָּת וְרוּאָה הָאֵיךְ שְׂמֵרְבִים לוֹ שְׁכָר עֲבוּר זֶה בְּמֵר תִּלְל נִפְשׁוֹ עַל עֲזָבוֹ כְּמָה מִצְוֹת גְּדוּלוֹת וְלֹא פָנָה אֲלֵיהֶם וְזֶה פִי' הַמְדַּרְשׁ מֵהַ יָפוּ פְּעָמֶיךָ בְּנַעֲלִים הַהִ"ד וְיִקְרָא בַּיּוֹם הַהוּא לְמִסְפָּד וּלְקִרְחָה וּלְחֶגֶר שָׁק וּדְפַח"ח

וַיֵּשׁ לְזֶהָר מֵאֵד בְּלִימּוּד הַלְכוֹת שַׁבָּת, וּכְשֵׁם²⁰⁷ שְׂשִׁמִּירַת שַׁבָּת שְׁקוּל כְּנֶגֶד כָּל הַמְצִאוֹת כֵּן לְלִמּוּד וְלִלְמַד בְּהַלְכוֹת שַׁבָּת שְׁקוּל כְּלִלְמוּד וְלִלְמַד בְּכָל הַמְצִאוֹת.

²⁰³ וכתב שם עוד ז"ל - **כִּי יוֹתֵר חֲפֵץ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּאֵדָם רִשְׁעֵי שִׁינֵי תְּפִלִּין מֵאֵדָם צִדִּיק**, ועיקר תְּפִלִּין נִצְטוּן לְהִיטֵי זְכוּרִין לְרַשְׁעִים וּלְיִשְׂרָאֵל דִּיר טוֹבָה וְיוֹתֵר הֵם צָרִיכִין זְכַר וְחִזְקוֹן מֵאוֹתָם שֶׁגָּדְלוּ בִּירְאַת שָׁמַיִם.

²⁰⁴ רש"י פ' יתרו
²⁰⁵ מ"ב ומג"א ס' ר"ג

206 פני שבת ס' רס"ב, ובספר תולדות יצחק הביא בשמו משל ע"ז - גביר א' ירד מנכסיו עד שהיה ממחזירי על הפתחים מכפר לכפר ומעיר לעיר ובהיותו מהלך בדרך בא אל הר א' וראה שם אבנים נחמדים למראה ולקט לתרמילו כמה מהאבנים אלו אולם בהליכתו ברגליו המשא הכבידה עליו והתחיל להקל מעליו והשליך בכל פעם מעט מן האבנים עדי בואו לעיר אחת ונתאכסן אצל מלמד א' והיה עיף ויגע רעב וצמא והתחיל למשש בכליו אולי ימצא מטבע לרוות צמאונו ולמלאות נפשו כי ירעב מצא בתרמילו אבן א' מן האבנים אשר השליך אולם פרוטה א' לא מצא והתנצל מאד לפני המלמד הנ"ל ויהי כראות המלמד בידו את האבן ויאמר לו שמע נא לעצתי ואלך אתך לסוחר אבנים טובות שישנו פה כי לפי ראות עיני האבן הזה טוב הוא מה יזיק לך אם תלך אתי והעני הנדכה הזה, דחאו בשתי ידיים יען כי רעב היה והפציר בו עד שנתרצה לזה ויהי בבואם לבית הסוחר הנ"ל והואו לו את האבן הטוב זה אמר שיתן עבורו אלף ר"כ ועמד בעל האבן משתומם וחשב הסוחר אולי לא יתרצה בהמקח שנותן לו והתחיל להוסיף עדי כי עלה להון רב מחירו של האבן ויהי כשמוע בעל האבן יקרת האבן הלז נפל ארצה ומרט בשערותיו וטען ואמר הלא כמה אבנים היו בידי והשלכתי אותם אחרי גוין כמו כן בבוא האדם אחר מאה ועשרים שנה ובידו אין כל כ"א מצוה קטנה שניקה את ממעליו בע"ש ורואה איך שמרבין לו שכר עבור זה תיילל נפשו על עזבו כמה מהמצוות גדולות ולא פנה אליהם ועתה מתבאר המדרש היטב ודפח"ח

לכן בני יקירי תקיימו מה שאמר שהע"ה קהלת ט' כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה ואל תהיו מסתפקים במועט בעבודת הש"י והתבוננו בספרים לראות מעשי הצדיקים הראשונים והאחרונים ותשתוקקו תמיד לעשות כמעשיהם ולהגיע למדרגתם בעבודת הש"י וכמאמר הכתוב משלי כ' אל יקנא לברך בחטאים על תענוגיהם בעה"ז כ"א ביראת ה' כל היום ותתנהגו במדה זו לקיים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת היינו שבעיני השמימים זה תורה ועבודה להסתכל רק במה שלמעלה ממנו באלו שעוסקים בתורה ועבודה יותר ממנו וישתדל בכל כחו לעשות ג"כ כמוהם אבל בעיני ארציות מצרי הגוף יסתכל רק במה שתחת ממנו ויחשוב עצמו לעשיר ומוצלח נגדם וישמח במה שיש לו ויודה ע"ז להש"י ותסתפקו במועם ותקיימו מה שאמר התנא אבות פ"ד הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה ובזה יתקיים בכס אשריך בעה"ז וטוב לך לעה"ב.

²⁰⁷ אגלי טל בהקדמה

וַיַּעֲשֶׂה אָדָם ק"ו²⁰⁸ שָׂאם צִנְתָּה הַתּוֹרָה לְלִמּוּד דִּין אֶחָד הַשִּׁינִי לְפָקוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁהוּא חַיִּי שָׁעָה, חַיִּי הָעוֹלָם הַזֶּה, כְּדֵי שִׁיַּדַּע מְתֵי צָרִיךְ לְחַלֵּל שִׁבְתָּ וְאֵם ל' א' יִלְמַד זֶה נִקְרָא מַגְנָה וְזֶה נִקְרָא שׁוֹפֵךְ דָּמִים א"כ קל וְחוֹמֶר בְּנוֹ שֶׁל קל וְחוֹמֶר שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד לְחוֹשֵׁי לְפָקוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁל עֲצָמוֹ לִידַע מְקוֹר דֵּינִי שִׁבְתָּ הַחֲמוּר שֶׁהוּא בִּסְקִילָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְכִפְרָת בְּעוֹלָם הַבָּא

וּמִצְוָה²⁰⁹ שִׁישֵׁב וִירְבֵּן שִׁבְתוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשִּׁבְתָּ טוֹב לְהוֹדוֹת לֵה' וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֲלֵיוֹן, וַיֵּשׁ לְשִׁמּוֹחַ בְּשִׁבְתָּ בְּפָקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב.²¹⁰ וְכִתְבוּ הַמְּקוֹפְלִים ז"ל, דְּגָדוֹל הַפּוֹעֵל הַנֶּעֱשֶׂה מֵעֶסֶק הַתּוֹרָה בְּיוֹם שִׁבְתָּ, אֶלֶף פְּעָמִים יוֹתֵר מִן הַנֶּעֱשֶׂה מֵעֶסֶק הַתּוֹרָה שֶׁל יְמֵי הַחוֹל.

פַּבַּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ

מִצְוָה זוֹ הִיא²¹¹ הַמְּוֹרָה שִׁבְחַמּוֹרוֹת, וְל' א' דִּי בְּנָה שֶׁמְכַבֵּד אוֹתָם בְּמַעֲשָׂיו, כִּי עֵינֶיךָ²¹² מִצְּוֹת כְּבוֹד אָב וְאֵם הִיא בָּלָב, שֶׁהָרִי רַחֲמָנָא לִיבָא בָּעִי, ה' רוֹצֵה אֶת הַלֵּב בְּכָל מִצְוָה, וּבִפְרָט בְּמִצְוָה זוֹ²¹³ שֶׁהַשְׁנָה הַקַּב"ה כְּבוֹד אָב וְאֵם לְכָבוֹד ה', וּבְכָלֵל הַכְּבוֹד הוּא שִׁיֵּאָהֵב אוֹתָם אֶהְבָּה עֲזָה,²¹⁴ וְגַם ל' א' יִתְקוּטֵט עִם שׁוֹם אָדָם שֶׁל א' יִתְרַפּוּ מוֹלִינֵיוֹ, כְּמִנְהַג הָעוֹלָם. וְהִנֵּה²¹⁵ בְּעִשְׂקָתָהּ הַדְּבָרוֹת הַמְּשֶׁה הַרְאִשׁוֹנוֹת בְּכָבוֹד הַבוֹרָא, וְחֲמִשָּׁה לְטוֹבַת הָאָדָם, כִּי פַבַּד אֶת אָבִיךָ הוּא כְּבוֹד ה', כִּי לְכָבוֹד הַבוֹרָא צָוָה²¹⁶ לְכַבֵּד הָאָב הַמְּשִׁתַּתֵּף בִּיצִירָהּ.

²⁰⁸ טל אורות הקדמון בחתימת הספר

²⁰⁹ ספר חסידים רע"א

²¹⁰ בן איש חי ש"ב פ' שמות

²¹¹ ירושלמי פ"א דפאה

²¹² חרדים פ"א

²¹³ קדושין ל'

²¹⁴ חרדים מצות התשובה פ"ד

²¹⁵ רמב"ן פ"כ פ"ג

²¹⁶ ר' יהושע בן אלם הגידו לו בחלום שמח בלבבך שאתה וננס הקצב מושבו ומושבך בגן עדן וחלקו וחלקך שוין כאחד כשניעור ר' יהושע חשב בלבו ואמר אי לי שמיום שנולדתי הייתי תמיד ביראת קוני ולא עמלתי אלא בתורה לא הלכתי ד' אמות בלא ציצית ותפילין והיו לי פ' תלמידים ועכשיו שקולין מעשי ותורתך עם הקצב שלח לתלמידיו תדעו שלא אכנס לבית המדרש עד שאראה מי הוא זה האיש ומה מעשיו שהוא חברי בגן עדן מיד הלך עם תלמידיו מעיר לעיר ושאל בשם האיש ובשם אביו עד שבא אל עירו כשנכנס שאל מיד היכן ננס הקצב אמרו לו למה את מבקש אותו אתה חסיד וצדיק ותשאל על איש כמוהו אמר להם מה מעשיו א"ל אדוננו לא תשאל ממנו כלום עד שתראה אותו מיד שלחו בשבילו ואמרו לו ר' יהושע בן אלם שואל אותך א"ל ננס מי אנכי ומי אבותי בישראל שר' יהושע שואל אותי אמרו לו עמוד ולך עמנו חשב בלבו שכל מה שאמרו לו שקר הוא ואמר לא אלך עמכם שאתם משחקים בי מיד חזרו לר' יהושע ואמרו לו אתה אור ישראל ואור עינינו עטרת ראשנו איך תשלחנו בשבילו הלא הוא לא רצה לילך עמנו אמר להם תדעו שלא אשב עד שאראה אותו הלך ר' יהושע בעצמו אצל ננס הקצב ונפל ננס על פני ר' יהושע ואמר מה היום מיומים שעטרת ישראל בא לפני עבדו א"ל דבר יש לי לדבר עמך א"ל דבר א"ל מה מעשיך ומה מלאכתך א"ל אדוני קצב אני ויש לי אב ואם זקנים ואינם יכולים לעמוד על רגליהם ובכל יום ויום אני מלבישם ומאכילם ומרחיצם בידי מיד עמד ר' יהושע ונשקו על ראשו וא"ל בני

ל'א תרצח

דבור ששִׁי של עֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת ל'א תרצח, וְעוֹן הַמִּלְכִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרָבִים²¹⁷ קְרוֹב לְרוֹצֵחַ דָּהָא אָזִיל סוּמָקָא וְאִתִּי חִינּוּרָא, שְׁהוֹלֵךְ הָאֲדַמִּימוֹת וְנִהְיָה לְכוֹ, וְיִמָּה²¹⁸ שְׁמֵאָדִים תַּחֲלֶה לְפִי שֶׁהַדְּמִים מִתְאַסְּפִים לְבֶרֶךְ, וְלִמְדוֹ מִן הַמִּקְרָא דְמוּטָב לְאָדָם שִׁשְׁלִיךְ עֲצָמוֹ לְכַבֵּשׁן הָאֵשׁ וְאֵל לִלְכִין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרָבִים.

ל'א תנאף

כִּידוּעַ שְׁעַל פִּי דִין תּוֹרָה יֵשׁ חֲלוּק בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה, כְּלוּמַר: אָדָם שֶׁנִּשְׁאַ אִשָּׁה, יְכוּל מִן הַתּוֹרָה לְהִתְחַתֵּן עִם עוֹד נָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בַּנֶּזֶק בְּאֵינּוּ שֶׁהָיוּ לוֹ אֶרְבָּעָה נָשִׁים, וְכֵן אֶלְקָנָה אָבִיו שֶׁל שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁמִּתְחַתֵּן חֲנָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פְּנִינָה, עַד לְפָנֵי כְּאֶלֶף שָׁנָה,²¹⁹ הִתְקַיֵּן רַבְּנוּ גְרָשׁוֹם מֵאוֹר הַגּוֹלָה בְּחֶרֶם שֶׁל 'א יִשָּׂא אָדָם שְׁתֵּי נָשִׁים. אֲכַל אִשָּׁה שֶׁהִתְחַתְּנָה וְנִישְׂאָה לְאִישׁ, אֲסוּר לָהּ מִדִּין תּוֹרָה לְהִינָשֵׂא לְבַעַל אַחֵר, וְעַל זֶה נֶאֱמַר ל'א תנאף.

ל'א תגנב

בְּכָלֵל גִּנְבָה -²²⁰ גִּנְבַת נַפְשׁוֹת, וּגִנְבַת מָמוֹן, וּגִנְבַת דַּעַת הַבְּרִיּוֹת,²²¹ וּבִשְׁבִיל פְּרוּטָה שֶׁגָּזַל צָרִיךְ לְהִיט מְגוּלָּל עוֹד בְּעוֹלָם לְהַחֲזִיר הַפְּרוּטָה לְבַעְלֵיו אוֹ לְיוֹרְשָׁיו מִבּוֹאֵר בַּסֵּפֶר חֲסִידִים לְמִשְׁלֵאִם גָּזַל אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ זְהוּבִים וְאֵם ל'א הִי גוֹזֵל אוֹתוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ זְהוּבִים אֵלּוֹ הִי מְרוּיֵת מֵהֶם חֲצִי זְהוּב וְאִחִיכָּא מִשְׁלֵאִם שֶׁהִי חֲצִי זְהוּבִים אֵלּוֹ הִי מְרוּיֵת יוֹתֵר מִחֲצִי זְהוּב וּבִפְאֲרִיכוֹת הַזְּמַן יְכוּל לְהִיט שְׁבִין הַגָּזָל וְיוֹרְשָׁיו וְיוֹרְשֵׁי יוֹרְשָׁיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת הִי הִרְנָה מִשְׁלֵאִם שֶׁהִי זְהוּבִים הָרֵאשׁוֹנִים דְּמִי הִקְרָן מֵאוֹת וְאַלְפִים זְהוּבִים חוֹשֵׁב הַבּוֹרָא יִתְּשׁ לְגִזְלָן כְּאֵלּוֹ גָּזַל שֶׁלֹּא הָיוּ זְהוּבִים הִקְרָן וְהִרְנָה לְמֵאוֹת וְאַלְפִים שֶׁהִי יְכוּל לְהִרְוִיחַ הַגָּזָל וְיוֹרְשָׁיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. וְכִידוּעַ ל'א נִחְתָּם גִּזְרֵי דִּינִים שֶׁל דּוֹר הַמִּבּוּל אֲלֵא עַל הַגָּזָל.

הֲל'א²²² תִּרְאֶה בְּסֶדֶר הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ בְּגִמְרַת תְּפִלָּתוֹ בְּתַפְלַת נְעִילָה הִנֵּה סִדְרוֹ לְנוֹ אֲנָשִׁי כְּנֶסֶת הַגָּדָלָה בְּרוּחַ קִדְשָׁם אֲתָה נוֹתֵן יָד לְפּוֹשְׁעִים וְכוּ' וְתִלְמָדְנוּ הִי

אשריך ואשרי גורלך מה טוב ומה נעים ואשרי חלקי שזכיתי להיות חברך בגן עדן (סדר הדורות תנאים ואמורים אות י').

²¹⁷ ספר חרדים פ"ה

²¹⁸ ב"מ נ"ח: בתוס'

²¹⁹ שו"ע אבה"ע סי' א' סעיף י'

²²⁰ ספורנו

²²¹ יסוד ושוש העבודה שער המים פ"ב

²²² מגיד תעלומה ברכות לב. מהרה"ק רצ"א מדינוב.

אֶל־קִינוּ לְהַתְּנוּת לִפְנֵיךְ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ לְמַעַן נִחָדֵל מֵעֲשֶׂךְ יְדִינוּ וְכוּ' הֵבִן הַדְּבָר שֶׁהוּא הַכּוֹלֵל שֶׁל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ כְּשֵׁישׁ תַּחַת יָד הָאָדָם מִמּוֹן שְׂאִינוּ בִּי־שֶׁר.

ל' א תַּעֲנֶה בְּרַעַךְ עַד שֶׁקָּר

נִצְטָוֵנוּ בְּזֶה שֶׁלֹּא לְהַעֲיֵד עֲדוֹת שֶׁקָּר, וְאָמְרוּ חֲזו"ל²²³ כָּל הַקּוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תַּפְלִין, אוֹ²²⁴ בְּלֹא צִיצִית כְּאִילוּ מַעֲיֵד עֲדוֹת שֶׁקָּר בְּעֶצְמוֹ, שְׁמַרְאָה עַל עֶצְמוֹ שְׂאִינוּ רוֹצֶה לְקַיֵּם רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְזֶהוּ עֲדוֹת שֶׁקָּר שְׁמַעֲיֵד עַל עֶצְמוֹ. וְלִכְךָ²²⁵ כְּשֶׁאָמַר "וְאֶהְיֶה אֶת ה'" וגו' יִרְאֶה לְהַכְנִיס אֶהְיֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּדוֹבֵר שֶׁקָּר ח"ו, וּמִזֶּה²²⁶ נִלְמַד שֶׁכָּל הַקּוֹרָא ק"ש בְּלֹא פִּגְמָה מַעֲיֵד שֶׁקָּר, שְׁהָרִי כְּתוּב בֶּה בְּכָל לְבָבְךָ, וְהוּא הַדִּין לְתַפְלָה שְׂאֵם מִהֲרֵהר בְּקִנְיָנֵי הָעוֹלָם גַּם זֶה שֶׁקָּר "וּבְכָל מֵאֵדָךְ" שְׁמַחֲשִׁיב מִמּוֹנוֹ מַעֲבֹדֶת בּוֹרָאוֹ.

ל' א תַּחֲמֹד - ל' א תַּתְּאֲנֶה

בַּדְּבָרוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת נֶאֱמַר ל' א תַּתְּאֲנֶה, וְהוּא מִצְוַת ל' א תַּעֲשֶׂה²²⁷ שֶׁלֹּא לְהַתְּאֲנוֹת בְּלִבְךָ דְּבָר שֶׁל חִבְרוֹ. וְזֶה הֵלָא הוּא חוּץ מִל' א תַּחֲמֹד ד', כִּי "ל' א תַּתְּאֲנֶה" עוֹבֵר כִּינוֹן שֶׁחֲשַׁב בְּלִבּוֹ הָאֵיךְ יִקְנֶה דְּבָר זֶה, וְנִפְתָּה בְּלִבּוֹ בְּדָבָר, עֹבֵר בִּל' א תַּתְּאֲנֶה, שְׂאִינוּ תַּאֲנֶה אֲלֵא בְּלִבְךָ. וְאֵם יִקְנֶה הַדְּבָר הַהוּא, שְׁהַפְצִיר בְּבַעֲלֵיו וְהִרְבָּה עָלָיו רַעִים עַד שֶׁקָּנְהוּ,²²⁸ עוֹבֵר גַּם עַל "ל' א תַּחֲמֹד ד'". וְנוֹהֵג בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן, בְּזָכְרִים וּבִנְקֻבוֹת:

²²³ בְּרֻכּוֹת יד:

²²⁴ זֶהר פ' שֶׁלַח דִּקְקַע"ה.

²²⁵ מ"ב ס' כ"ה ס"ד בִּשְׁם סֹפֶר חֲרָדִים.

²²⁶ חֲרָדִים פ"ד

²²⁷ חֲפֵץ חַיִּים בִּסְפֵר הַמִּצְוֹת הַקָּצֵר מ' מ"א.

²²⁸ וּמִצְוֵי זֶה בַּחֲתוּן, שֶׁמִּכְבִּיד עַל חוֹתֵנוּ קוֹדֵם הַחֲתוּנָה, שִׁיתֵּן לוֹ דְּבַר פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, מֵה שֶׁלֹּא הִתְּנוּ עַל זֶה בִּשְׁעַת כְּתִיבַת הַתְּנָאִים, וְאֵף עַל פִּי שְׁחוֹתֵנוּ מִמְּלֵא מְבוֹקָשׁוֹ, אֵף עַל פִּי כֵן עוֹבֵר הַחֲתָן עַל לֹא זֶה ד"לֹא תַּחֲמוּד" (ח"ח בִּסְפֵר הַמִּצְוֹת הַקָּצֵר).

לקט הלכות

תספורת

מצוה לגלח בערב יו"ט, אך יזהר מאוד שלא יגלח פאות הראש,¹ ורוב העולם טועים ועוברים על הלאו הזה כל שעה וכל רגע מפני שאינם יודעים השיעור. וכל מי שמקיף פאת ראשו, אע"פ שלא עשה הדבר בעצמו אלא הספר עשה לו עובר על הלאו הזה, וגם הספר עובר, ואף המקיף לקטן עובר.

ומקום² הפאות הוא בקו ישר מזוית המצח ועד אמצע העיגול שמאחורי האוזן, וכל השערות הגדלות תחת קו זה הם מקום הפאות מעיקר הדין, (עיי' לקמן ציור), אלא שכבר נהגו העם להוסיף על הפאות בעיגול משום הידור מצוה, והאר"י הקדוש היה מחמיר שלא לגלח בקו מרובע מזוית המצח ועד כנגד גובה האוזן.

הנעור כל הלילה

- א. צריך³ ליטול ידי מיד כשיאור היום.
- ב. נחלקו⁴ הפוסקים אם יברך על נטילת ידים, ועל כן לכתחילה יעשה צרכיו או יטיל מים וישפשף, שאז לכו"ע יתחייב לברך, ויברך על נטילת ידים ואשר יצר.
- ג. לענין⁵ ברכת אלקי נשמה והמעביר שינה, י"א שאין לברכם, ויש חולקים, ע"כ יראה לכתחילה לשמוע אלו שתי ברכות מאחר ויכוין לצאת.
- ד. לענין⁶ ברכות התורה, נחלקו הפוסקים, וספק ברכות להקל. אך אם אפשר לו יראה לשמוע מאחר ויאמר לו שיכוין להוציאו בהברכות והוא יכוין לצאת ויענה אמן ויאמר אח"כ איזה פסוקים כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד, או יכוין לצאת בברכת אהבה רבה וילמוד תיכף מעט אחר שיסיים תפלתו.
- ואם היה ישן ביום שינת קבע על מטתו ובלילה שלאחריו היה ניעור כל הלילה פסק הגאון רע"א דבזה לכו"ע צריך לברך בבוקר בה"ת ואין ברכת אהבת עולם של ערבית פוטרת אם לא למד מיד אחר התפלה:

ההולך לישון לפנות בוקר

¹ ילקוט צעם לוי' ויקרא י"ט כ"ז

² לשכנו תדרשו ח"א עמוד ש' בשם החזו"א

³ שו"ע סימן ד' ס"ג

⁴ פ"ב סי' ד' סק"ל

⁵ פ"ב סי' פ"ו סק"ד, ובכף החיים סי' פ"ו סק"פ"ט בשם האר"י ז"ל שוברך כל הברכות אף אם לא נתחייב בהם, שכולם הם דברים אל אורות עליונים ואין לבטלם, חוץ פענטי"י ואשר יצר שאם לא נתחייב בהם לא יברך.

⁶ פ"ב סימן פ"ז סק"ח

ההולך לישון מחצי שעה סמוך לעלות השחר, צריך שיעמיד שומר שיקיצנו לקרוא ק"ש ולהתפלל קודם סוף הזמן, ובדיעבד אם קרא קריאת שמע אחר⁷ עמוד השחר יצא.

יום טוב שחל בערב שבת
יו"ט שחל בערב שבת יש⁸ להקדים בישול התבשילין לשבת, שיתבשל לפחות כמאכל בן דרוסאי כלומר חצי בישול מבעוד יום.

בענין כבוד ספרים
אותן⁹ אנשים שבשעת לימודם בספר, ורוצה להגביה הספר שלומד פושט ידו ולוקח ספר אחר ומניח תחת זה שלומד הוי בזיון גדול ואסור לעשות כן, אא"כ הספר התחתון מונח כבר, או שהוא צריך לכל הספרים, ויש חולקים ומתירים.

מעשה¹⁰ בחסיד אחד וכו' כשמת הוציאוהו מקברו והכוהו, ונצטערו מאד על הדבר, ובא בחלום בלילה לאחד, ואמר לו מפני כשהייתי רואה ספרים נמחקים קרועים עם דפי ספרים, לא הייתי קושרם יחד ומצניעם.

כבוד התורה
הרואה ס"ת¹¹ כשהוא מהלך חייב לעמוד לפניו עד שיגיע למקומו או שתכסה מעיניו, והשומע קול הפעמונים מהנושא ס"ת אע"פ שאינו רואה אותו חייב לעמוד, ולא יסמוך עצמו על שום דבר.

⁷ שו"ע סי' נ"ח סעיף ד', ועיין הלכות חג בחג על שבועות פ"ח סל"ג בשם כמה פוסקים, שזמן עלוה"ש שנדפס בלוחות 90 דקות לפני הנץ הוא רק לחוכרה ואין לספור ע"ז לקולא

⁸ העג"א ד"ש סי' תקכ"ז כתב דספון לחשיכה אסור פן התורה לבשל ביו"ט לשבת. דלא שייך הואיל ואי עקלעי אורחים ואין פועיל לזה עידוב תבשילין, ועיין שם בפ"ב סק"ג דבשעת הדחק יש להקל ביו"ט שני שחל בע"ש אם נתאחר בישולו לשבת עד ספון לשבת ואף ביו"ט ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק

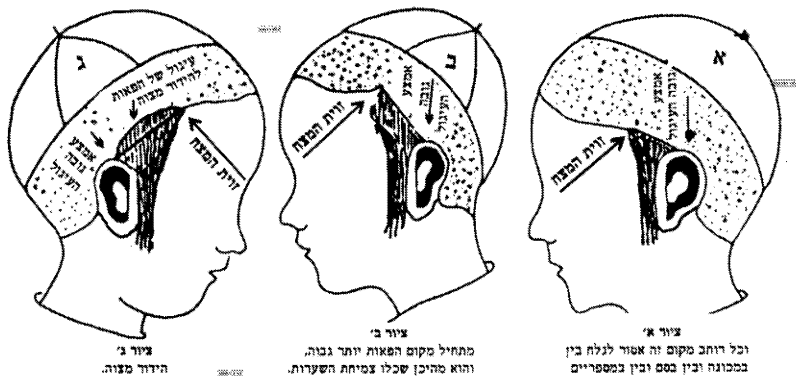
⁹ ט"ז יו"ד רפ"ב סק"יג, ובפ"ב סי' שט"ו הביא מהעג"א והחיי"א להתיר

¹⁰ ספר חסידים "סיען צז"

¹¹ יו"ד רפ"ב ס"ב, וע"ב סי' צ"ד סקכ"ג

מקום פאות הראש מתחיל - מזווית כניסת השערות במצח עד אמצע גובה העיגול שמאחורי האוזן של המקום הפנוי משערות.

מקום הפאות עפ"י ציור מכ"י של
מרן הקהילות יעקב ומספר ארצות רבנו

מקום המכשול

